МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра дошкільної освіти

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автор:
Старший викладач Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2019 р.
Затверджено на засіданні навчально-методичної комісії факультету
«28» серпня 2019 р.

Затверджено на засіданні Вченої ради факультету
«28» серпня 2019 р.

Миколаїв 2019-2020

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ

1. Навчальна програма дисципліни;
2. Робоча навчальна програма дисципліни;
3. Засоби діагностики навчальних досягнень студентів;
4. Конспект лекцій з дисципліни;
5. Комплекс контрольних робіт (ККР) для визначення залишкових знань з дисципліни, завдань для змістовно-модульних контрольних робіт;
6. Інструктивно-методичні матеріали до семінарських, практичних і лабораторних занять;
7. Контрольні завдання до семінарських, практичних і лабораторних занять, завдання для заліків.
8. Питання до екзаменаційних білетів, екзаменаційні білети;
9. Методичні рекомендації та розробки викладача;
10. Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів;
11. Методичні матеріали щодо виконання контрольних робіт для заочної форми навчання;
12. Інші матеріали.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра дошкільної освіти

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:
Старший викладач Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2019 р.

Миколаїв 2019-2020

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Кардаш Ірина Миколаївна, старший викладач кафедри дошкільної освіти, доктор філософії в галузі освіти

Програму схвалено на засіданні кафедри дошкільної освіти
Протокол від «27» серпня 2019 року № 1

Завідувач кафедри дошкільної освіти _____ (О.С.Трифонова)

Програму погоджено навчально-методичною комісією факультету дошкільної та початкової освіти

Протокол від «27 » серпня 2019 року №1
Голова навчально-методичної комісії _____ (Ю.О.Бабаян.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією університету

Протокол від «27» серпня 2019 року № 14
Голова навчально-методичної комісії університету _____(О.А.Кузнєцова)

ВСТУП

Програма вивчення спецкурсу «Педагогічна технологія Марії Монтессорі» складена Кардаш І. М. відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Предметом є процес вивчення теоретичних та практичних основ нового напряму Монтессорі–педагогіки, що розвивається на основі сучасних педагогічних уявлень практики роботи з дітьми дошкільного віку.

.**Міждисциплінарні зв'язки**: анатомія, фізіологія, педагогіка, нейропсихологія, загальна та педагогічна психологія, дитяча психологія, психологія розвитку, соціальна та медична психологія.

Програма навчальної дисципліни складається з **таких** кредитів:

Кредит 1. Науково-методичні основи педагогіки М.Монтессорі.

Кредит 2. Теорія і методика виховання дитини за Монтессорі

Кредит 3. Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: дати студентам системні сучасні знання про основні принципи та поняття педагогічної системи Марії Монтессорі, розкрити основні напрями Монтессорі-педагогіки, сформувати практичні навички роботи Монтессорі-педагога.

Основними завданнями дисципліни є:

– в процесі навчання студенти повинні вміти використовувати знання, що їх отримано в ході оволодіння спецкурсом в подальшій педагогічній роботі;

– під час навчання має бути сформовано загальні навички проведення розвиткових занять за системою М.Монтессорі, підготовки спеціального «підготовленого» Монтессорі-середовища, проведення спостережень за дітьми та складання «Індивідуальної карти розвитку дитини»;

– мати уявлення про різні напрями та підходи в зарубіжній та вітчизняній психології та педагогіці до педагогічної системи М.Монтессорі.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

І. Загальнопредметні:

ЗК-3 здатність володіти критичним, рефлексивним мисленням та дослідницькою культурою.

ЗК-7 здатність знаходити джерела інформації зі сфери вищої і дошкільної освіти та критично опрацьовувати їх;

ЗК-8 здатність до вільного користування засобами сучасних інформаційних і комунікаційних технологій для вирішення завдань професійної діяльності;

ЗК-9 здатність здійснювати взаємодію з учасниками освітньо-виховного процесу у сфері вищої і дошкільної освіти з використанням сучасних інформаційних і комунікаційних технологій;

ІІ. Фахові:

ФК-2 здатність розробляти та реалізовувати психологічні технології, спрямовані на вдосконалення навчально-виховного процесу ЗВО і ЗДО;

ФК-5 здатність здійснювати педагогічне проектування освітнього середовища, освітніх програм та індивідуальних освітніх маршрутів;

ФК-6здатність визначати і діагностувати особливості розвитку особистості в різних видах діяльності (індивідуальна і групова), виявляти й обґрунтовувати ефективність освітніх програм для вищої і дошкільної ступенів системи освіти;

ФК-9здатність розробляти і реалізовувати новітні технології, які враховують особливості розвитку дитини з особливим освітніми потребами;
ФК-10- здатність розробляти і впроваджувати програми психолого-педагогічного супроводу особистості з метою її індивідуального, особистісного розвитку на етапах дошкільного дитинства та навчання в початковій школі;

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Кредит 1. Науково-методичні основи педагогіки М.Монтессорі

Тема 1. Педагогіка Марії Монтессорі у підготовці фахівців дошкільної освіти

Предмет і завдання спецкурсу. Педагогіка Марії Монтессорі на тлі ідей педоцентризму.

Тема 2. Витоки становлення педагогіки Марії Монтессорі

Вплив ідей реформаторської педагогіки на становлення педагогічної системи Марії Монтессорі.

Тема 3. Педагогічні ідеї Марії Монтессорі

Дефініція «всотуючий розум». Індивідуальний пілхід до дитини. Ідея вільного вибору. Психологічна підтримка дитини. Характеристика сензитивних періодів розвитку дитини. Розвиток дитини-дослідника. Поради батькам. Організація розвивального середовища. Дидактичний Монтессорі-матеріал і робота з ним.

Кредит 2. Теорія і методика виховання дитини за Монтессорі

Тема 4. Сенсорне виховання

Дефініція терміна «виховання». Сутність і принципи виховання. Метод персоніфікації дитини. Передумови успішного розвитку дитини.

Сутність сенсорного виховання Обладнання сенсорної зони. Методичні рекомендації щодо роботи з дітьми в сенсорній зоні.

Тема 5. Зона навичок практичного життя

Організація зони практичного життя. Вимоги до обладнання. Організація роботи в зоні практичного життя. Формування логіко-математичного мислення.

Тема 6. «Космічна зона» розвитку дитини

Дефініція терміна «космічне виховання». Діяльність у комічній зоні. Ознайомлення з планетою Земля. Вивчення природи.

Усне мовлення та методика його розвитку. Організація зони мовлення.

Кредит 3. Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні

Тема 7. Професія Монтессорі-педагога

Етапи підготовки педагога. Завдання Монтессорі-педагога. Вимоги до професійної діяльності.

Тема 8. Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні

Діяльність громадських організацій у поширенні ідей Марії Монтессорі. Актуальність ідей Марії Монтессорі для українського соціуму. Українська модель Монтессорі-закладу.

14. Рекомендована література

Базова

1. Чепіль М. Педагогіка Марії Монтессорі : навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2017. 272 с.

2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підруч. для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид., допов. К : Академвидав, 2012. 352 с.

3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : практикум: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Слово, 2013. 448 с.

4. Загородня Л. П. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу. Суми, Університетська книга. 2010.

5. Луцан Н. І. «Людина і світ» в інноваційних педагогічних технологіях : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Слово, 2012. 184 с.

6. Мадзігон В. М. Технологія креативної педагогічної освіти : монографія; Інститут педагогічних технологій (м. Луцьк). Луцьк : Твердиня, 2011. 512 с.

7. Нісімчук А.С. Сучасні педагогічні технології : навчальний посібник. К.: Видавничий центр «Просвіта»; Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 2000. 368с.

Допоміжна

1. Ковальова В. Становлення та розвиток творчої особистості молодшого школяра засобами інноваційних педагогічних технологій ьова // Початкова школа. 2016. № 6. С. 5-8.

2. Крутій К. Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу: Монографія: У 2-х ч. Частина перша. – Концепції, проектування, технології створення. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2009. С.115-128.

3. Надворна О. Розвиток мовлення в системі Монтессорі // Дошкільне виховання. – 2014. № 8. С. 16-19.

4. Науменко О. Монтессорі-підхід до математики // Дошкільне виховання. 2014. № 8. С. 12-15.

5. Немірова О. Уроки співжиття [Текст] : соціалізація дітей у Монтессорі-групах // Дошкільне виховання. 2014. № 8. С. 20-22.

6. Прибильська Н. Сенсорне виховання в педагогіці Монтессорі // Дошкільне виховання. 2014. № 8. С. 9-11.

7. Проект «Щоб серце дитини не стало байдужим» // Дитячий садок. 2013. № 30. С. 5-47.

8. Проектні технології у дошкільному навчальному закладі / упоряд. Ю.Д. Буракова. Х. : Вид. група «Основа», 2009.

9. Пряженцева Т. Монтессорі-заклад: досвід організації діяльності // Дошкільне виховання. 2014. № 8. С. 6-8.

10. Свириденко О. Навчання XXI століття: ІКТ-компетентність педагогів // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2012. № 1. С. 7-10.

11. Стеценко І. М. Обгрунтування необхідності переходу від STEM-освіти до STREAM-освіти в дошкільному віці // Комп'ютер у школі та сім'ї. 2016. № 8. С. 31-34.

12. Фабрика О. В. Даруємо всім гарний настрій! Інтегроване заняття з використанням інноваційних технологій у старшій групі // Дошкільний навчальний заклад. 2012. № 9. С. 24-25.

13. Фаусек Ю.И. Практика детского сада Монтессори // Дитячий садок. березень, 2007. № 11 (395).

Інформаційні ресурси

1. Закон України «Про дошкільну освіту» //www.mon.gov.ua/img/zstored/files/**zakon**_zso.doc

2. Базовий компонент дошкільної освіти // mon.gov.ua/images/files/doshkilnacerednya/.../bazov-komponent.doc
3. Електронний репозиторій публікацій професорсько-викладацького колективу Київського університету імені Бориса Грінченка http://kubg.edu.ua/2012-08-15-10-06-19.html
4. Електронні бібліотеки: http://dir.meta.ua/ua/science-education/e-libraries/
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: http://nbuv.gov.ua/
6. Аніщенко О.В. Сучасні педагогічні технології: курс лекцій. Навч. посібник / За заг. ред. Н.І. Яковець. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2007. – 199 с. Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/26574/1/Anishchenko%20O.%20Modern%20educational%20technology.pdf 2.
7. Брусєнцева О.А. Впровадження інноваційних педагогічних технологій як складова розвитку вищої освіти в сучасних умовах. Режим доступу: http://tme.umo.edu.ua/docs/4/10bruemt.pdf 3.
8. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підруч. для студ. вищ. навч. закл.. – 2-ге вид., допов. – К : Академвидав, 2004. Режим доступу: http://eltutor.at.ua/Podskazki/Dychkivska.pdf
9. Крошка С. А. Сучасні педагогічні технології в навчально-виховному процесі сучасних закладів освіти України / С. А. Крошка // Збірник матеріалів регіональної міжвузівської науковопрактичної конференції: Артемівськ, 2010. – С. 165 - 168. Режим доступу: http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/847
10. Нові педагогічні технології в освіті: рекомендац. покажч./ Херсонський державний університет; упоряд.: Н. А Арустамова, В.Ю. Штуріна; бібліогр. ред. Л. С. Войнова. – Херсон: вид-во ХДУ, 2013. Режим доступу: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/653/1/%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%96%20%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3 %D1%96%D1%97.pdf.
11. Сисоєва С.О. Педагогічні технології: коротка характеристика сутнісних ознак. Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/1815/1/S_Sysoeva_PPTP_2_6_GI.pdf.

4. **Форма підсумкового контролю успішності навчання:** залік
5. **Засоби діагностики успішності навчання:** тестування

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра дошкільної освіти

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ
ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:
Старший викладач Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2019 р.

Миколаїв 2019-2020

Розробник: Кардаш Ірина Миколаївна, старший викладач кафедри дошкільної освіти, доктор філософії в галузі освіти _____(І. М.Кардаш)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри дошкільної освіти

Протокол № 1 від «27» серпня 2019 р.

Завідувач кафедри _____ (О. С.Трифонова)

«27» серпня 2019 р.

1. Опис навчальної дисципліни
Денна форма навчання

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, освітньо-кваліфікаційний рівень (ступінь)</td><td>Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td></tr>
<tr><td>Кількість кредитів – 3</td><td>Галузь знань
01 Освіта/Педагогіка</td><td>Вибіркова дисципліна</td></tr>
<tr><td rowspan="5">Загальна кількість годин – 90</td><td rowspan="5">Спеціальність:
012 Дошкільна освіта</td><td>Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>1 -й</td></tr>
<tr><td>Семестр</td></tr>
<tr><td>2 -й</td></tr>
<tr><td>Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="8">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 1,7
самостійної роботи студента – 60</td><td rowspan="8">Ступінь магістра</td><td>10</td></tr>
<tr><td>Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>20</td></tr>
<tr><td>Лабораторні</td></tr>
<tr><td>-</td></tr>
<tr><td>Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>60</td></tr>
<tr><td>Вид контролю: залік</td></tr>
</table>

Мова навчання – українська.

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 90 год.: 30 год. – аудиторні заняття, 60 год. – самостійна робота (33,3% ~ 66,6%).

Заочна форма навчання

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, освітньо-кваліфікаційний рівень (ступінь)</td><td>Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td>Кількість кредитів – 3</td><td>Галузь знань
01 Освіта/Педагогіка</td><td>Вибіркова дисципліна</td></tr>
<tr><td rowspan="5">Загальна кількість годин – 90</td><td rowspan="5">Спеціальність:
012 Дошкільна освіта</td><td>Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>1 -й</td></tr>
<tr><td>Семестр</td></tr>
<tr><td>2 -й</td></tr>
<tr><td>Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="8"></td><td rowspan="8">Ступінь
магістра</td><td>4</td></tr>
<tr><td>Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>4</td></tr>
<tr><td>Лабораторні</td></tr>
<tr><td>-</td></tr>
<tr><td>Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>82</td></tr>
<tr><td>Вид контролю: залік</td></tr>
</table>

Мова навчання – українська.

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 90 год.: 8 год. – аудиторні заняття, 82 год. – самостійна робота (8% ~ 92%).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: дати студентам системні сучасні знання про основні принципи та поняття педагогічної системи Марії Монтессорі, розкрити основні напрями Монтессорі-педагогіки, сформувати практичні навички роботи Монтессорі-педагога.

Основними завданнями дисципліни є:

– в процесі навчання студенти повинні вміти використовувати знання, що їх отримано в ході оволодіння спецкурсом в подальшій педагогічній роботі;

– під час навчання має бути сформовано загальні навички проведення розвиткових занять за системою М.Монтессорі, підготовки спеціального «підготовленого» Монтессорі-середовища, проведення спостережень за дітьми та складання «Індивідуальної карти розвитку дитини»;

– мати уявлення про різні напрями та підходи в зарубіжній та вітчизняній психології та педагогіці до педагогічної системи М.Монтессорі.

Передумови для вивчення дисципліни: анатомія, фізіологія, педагогіка, нейропсихологія, загальна та педагогічна психологія, дитяча психологія, психологія розвитку, соціальна та медична психологія.

Навчальна дисципліна складається з 3-х кредитів.

Очікувані результати:

ПРН-2. Ідентифікувати вікові особливості соціального і психологічного розвитку студентів; володіти методами діагностування і методичного супроводу індивідуальної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти.

ПРН-6. Знати вимоги щодо організації і ресурсів діяльності освітніх закладів різних типів; основні принципи планування, умови і технології оптимізації і підвищення якості їх роботи.

ПРН-8. Володіти вміннями і навичками, необхідними для реалізації стандартів вищої освіти зі спеціальності «Дошкільна освіта»; визначати завдання і зміст різних видів навчальної діяльності студентів на основі освітньо-професійних програм.Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

І. Загальнопредметні:

ЗК-3 здатність володіти критичним, рефлексивним мисленням та дослідницькою культурою.

ЗК-7 здатність знаходити джерела інформації зі сфери вищої і дошкільної освіти та критично опрацьовувати їх;

ЗК-8 здатність до вільного користування засобами сучасних інформаційних і комунікаційних технологій для вирішення завдань професійної діяльності;

ЗК-9 здатність здійснювати взаємодію з учасниками освітньо-виховного процесу у сфері вищої і дошкільної освіти з використанням сучасних інформаційних і комунікаційних технологій;

ІІ. Фахові:

ФК-2 здатність розробляти та реалізовувати психологічні технології, спрямовані на вдосконалення навчально-виховного процесу ЗВО і ЗДО;

ФК-5 здатність здійснювати педагогічне проектування освітнього середовища, освітніх програм та індивідуальних освітніх маршрутів;

ФК-6здатність визначати і діагностувати особливості розвитку особистості в різних видах діяльності (індивідуальна і групова), виявляти й обґрунтовувати ефективність освітніх програм для вищої і дошкільної ступенів системи освіти;
ФК-9здатність розробляти і реалізовувати новітні технології, які враховують особливості розвитку дитини з особливим освітніми потребами;
ФК-10- здатність розробляти і впроваджувати програми психолого-педагогічного супроводу особистості з метою її індивідуального, особистісного розвитку на етапах дошкільного дитинства та навчання в початковій школі.

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Науково-методичні основи педагогіки М.Монтессорі

Тема 1. Педагогіка Марії Монтессорі у підготовці фахівців дошкільної освіти

Предмет і завдання спецкурсу. Педагогіка Марії Монтессорі на тлі ідей педоцентризму.

Тема 2. Витоки становлення педагогіки Марії Монтессорі

Вплив фдей реформаторської педагогіки на становлення педагогічної системи Марії Монтессорі.

Тема 3. Педагогічні ідеї Марії Монтессорі

Дефініція «всотуючий розум». Індивідуальний пілхід до дитини. Ідея вільного вибору. Психологічна підтримка дитини. Характеристика сензитивних періодів розвитку дитини. Розвиток дитини-дослідника. Поради батькам. Організація розвивального середовища. Дидактичний Монтессорі-матеріал і робота з ним.

Кредит 2. Теорія і методика виховання дитини за Монтессорі

Тема 4. Сенсорне виховання

Дефініція термана «виховання». Сутність і принципи виховання. Метод персоніфікації дитини. Передумови успішного розвитку дитини.

Сутність сенсорного виховання Обладнання сенсорної зони. Методичні рекомендації щодо роботи з дітьми в сенсорній зоні.

Тема 5. Зона навичок практичного життя

Організація зони практичного життя. Вимоги до обладнання. Організація роботи в зоні практичного життя. Формування логіко-математичного мислення.

Тема 6. «Космічна зона» розвитку дитини

Дефініція терміна «космічне виховання». Діяльність у комічній зоні. Ознайомлення з планетою Земля. Вивчення природи.

Усне мовлення та методика його розвитку. Організація зони мовлення.

Кредит 3. Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні

Тема 7. Професія Монтессорі-педагога

Етапи підготовки педагога. Завдання Монтессорі-педагога. Вимоги до професійної діяльності.

Тема 8. Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні

Діяльність громадських організацій у поширенні ідей Марії Монтессорі. Актуальність ідей Марії Монтессорі для українського соціуму. Українська модель Монтессорі-закладу.

4. Структура навчальної дисципліни
Денна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. Науково-методичні основи педагогіки М.Монтессорі						
Тема 1. Педагогіка Марії Монтессорі у підготовці фахівців дошкільної освіти		2	2			2
Тема 2. Витоки становлення педагогіки Марії Монтессорі			2			6
Тема 3. Педагогічні ідеї Марії Монтессорі		2	4			12
Разом	**30**	**4**	**8**			**20**
Кредит 2. Теорія і методика виховання дитини за Монтессорі						
Тема 4. Сенсорне виховання		2	2			8
Тема 5. Зона навичок практичного життя		2	2			6
Тема 6. «Космічна зона» розвитку дитини			2			6
Разом	**30**	**4**	**6**			**20**
Кредит 3. Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні						
Тема 7. Професія Монтессорі-педагога		2	2			10
Тема 8. Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні			4			10
Разом	**30**	**2**	**6**			
Усього годин:	**90**	**10**	**20**			**60**

Заочна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. Науково-методичні основи педагогіки М.Монтессорі						
Тема 1. Педагогіка Марії Монтессорі у підготовці фахівців дошкільної освіти	8	2				6
Тема 2. Витоки становлення педагогіки Марії Монтессорі	10					10
Тема 3. Педагогічні ідеї Марії Монтессорі	12		2			10
Разом	**30**	**2**	**2**			**26**
Кредит 2. Теорія і методика виховання дитини за Монтессорі						
Тема 4. Сенсорне виховання	10					10
Тема 5. Зона навичок практичного життя	10					10
Тема 6. «Космічна зона» розвитку дитини	10					10
Разом	**30**					**30**
Кредит 3. Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні						
Тема 7. Професія Монтессорі-педагога	14	2				12
Тема 8. Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні	16		2			14
Разом	**30**	**2**	**2**			**26**
Усього годин:	**90**	**4**	**4**			**82**

5. Теми лекційних занять

Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. **Науково-методичні основи педагогіки М.Монтессорі**		
1	**Тема 1.** Педагогіка Марії Монтессорі у підготовці фахівців дошкільної освіти	2
2	**Тема 3.** Педагогічні ідеї Марії Монтессорі	2
Кредит 2. **Теорія і методика виховання дитини за Монтессорі**		
3	**Тема 4.** Сенсорне виховання	2
4	**Тема 5.** Зона навичок практичного життя	2
Кредит 3. **Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні**		
5	**Тема 7.** Професія Монтессорі-педагога	2
	Разом	**10**

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. **Науково-методичні основи педагогіки М.Монтессорі**		
1	**Тема 1.** Педагогіка Марії Монтессорі у підготовці фахівців дошкільної освіти	2
Кредит 3. **Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні**		
2	**Тема 7.** Професія Монтессорі-педагога	2
	Разом	**14**

6. Теми практичних занять

Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. **Науково-методичні основи педагогіки М.Монтессорі**		
1	**Тема 1.** Педагогіка Марії Монтессорі у підготовці фахівців дошкільної освіти	2
2	**Тема 2.** Витоки становлення педагогіки Марії Монтессорі	2
3	**Тема 3.** Педагогічні ідеї Марії Монтессорі	4
Кредит 2. **Теорія і методика виховання дитини за Монтессорі**		
4	**Тема 4.** Сенсорне виховання	2
5	**Тема 5.** Зона навичок практичного життя	2
6	**Тема 6.** «Космічна зона» розвитку дитини	2
Кредит 3. **Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні**		
7	**Тема 7.** Професія Монтессорі-педагога	2
8	**Тема 8.** Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні	4
	Разом	**20**

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. **Науково-методичні основи педагогіки М.Монтессорі**		
1	**Тема 2.** Витоки становлення педагогіки Марії Монтессорі	2
Кредит 3. **Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні**		
2	**Тема 8.** Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні	4
	Разом	**4**

7. Самостійна робота

Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. **Науково-методичні основи педагогіки М.Монтессорі**		
1	**Тема 1.** Педагогіка Марії Монтессорі у підготовці фахівців дошкільної освіти	2
2	**Тема 2.** Витоки становлення педагогіки Марії Монтессорі	6
3	**Тема 3.** Педагогічні ідеї Марії Монтессорі	12
Кредит 2. **Теорія і методика виховання дитини за Монтессорі**		
4	**Тема 4.** Сенсорне виховання	8
5	**Тема 5.** Зона навичок практичного життя	6
6	**Тема 6.** «Космічна зона» розвитку дитини	6
Кредит 3. **Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні**		
7	**Тема 7.** Професія Монтессорі-педагога	10
8	**Тема 8.** Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні	10
	Разом	**60**

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. **Науково-методичні основи педагогіки М.Монтессорі**		
1	**Тема 1.** Педагогіка Марії Монтессорі у підготовці фахівців дошкільної освіти	6
2	**Тема 2.** Витоки становлення педагогіки Марії Монтессорі	10
3	**Тема 3.** Педагогічні ідеї Марії Монтессорі	10
Кредит 2. **Теорія і методика виховання дитини за Монтессорі**		
4	**Тема 4.** Сенсорне виховання	10
5	**Тема 5.** Зона навичок практичного життя	10
6	**Тема 6.** «Космічна зона» розвитку дитини	10
Кредит 3. **Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні**		
7	**Тема 7.** Професія Монтессорі-педагога	12
8	**Тема 8.** Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні	14
	Разом	**82**

9. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, уміння самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, залік) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу модуля.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Студенту виставляється відмінно за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.

Студенту виставляється дуже добре за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.

Студенту виставляється добре за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.

Студенту виставляється достатньо ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.

Студенту виставляється мінімальний задовільно виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення.

Кількість балів у кінці **семестру** повинна складати від 150 до 300 балів (за 3 кредити), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний **розподіл балів, які отримують студенти** за 3 крд.

Поточне оцінювання та самостійна робота								КР	Накопичувальні бали/сума
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8	50	300
25	25	50	25	25	25	25	50		

10. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (зокрема есе, реферати), презентації результатів досліджень, тестові завдання, контрольні роботи.

11. Методи навчання

Усний виклад матеріалу: наукова розповідь, спрямована на аналіз фактичного матеріалу; пояснення − вербальний метод навчання, за допомогою якого розкривається сутність певного явища, закону, процесу; проблемне навчання, робота з підручником та додатковими джерелами, спостереження над усним мовленням, спостереження над мовним матеріалом, порівняльний аналіз, виразне читання текстів; ілюстрація − метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (малюнки, схеми, графіки та ін.).

12. Рекомендована література

Базова

8. Чепіль М. Педагогіка Марії Монтессорі : навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2017. 272 с.
9. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підруч. для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид., допов. К : Академвидав, 2012. 352 с.
10. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : практикум: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Слово, 2013. 448 с.
11. Загородня Л. П. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу. Суми, Університетська книга. 2010.
12. Луцан Н. І. «Людина і світ» в інноваційних педагогічних технологіях : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Слово, 2012. 184 с.
13. Мадзігон В. М. Технологія креативної педагогічної освіти : монографія; Інститут педагогічних технологій (м. Луцьк). Луцьк : Твердиня, 2011. 512 с.
14. Нісімчук А.С. Сучасні педагогічні технології : навчальний посібник. К.: Видавничий центр «Просвіта»; Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», 2000. 368с.

Допоміжна

14. Ковальова В. Становлення та розвиток творчої особистості молодшого школяра засобами інноваційних педагогічних технологій ьова // Початкова школа. 2016. № 6. С. 5-8.
15. Крутій К. Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу: Монографія: У 2-х ч. Частина перша. – Концепції, проектування, технології створення. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2009. С.115-128.
16. Надворна О. Розвиток мовлення в системі Монтессорі // Дошкільне виховання. – 2014. № 8. С. 16-19.
17. Науменко О. Монтессорі-підхід до математики // Дошкільне виховання. 2014. № 8. С. 12-15.
18. Немірова О. Уроки співжиття [Текст] : соціалізація дітей у Монтессорі-групах // Дошкільне виховання. 2014. № 8. С. 20-22.
19. Прибильська Н. Сенсорне виховання в педагогіці Монтессорі // Дошкільне виховання. 2014. № 8. С. 9-11.
20. Проект «Щоб серце дитини не стало байдужим» // Дитячий садок. 2013. № 30. С. 5-47.
21. Проектні технології у дошкільному навчальному закладі / упоряд. Ю.Д. Буракова. Х. : Вид. група «Основа», 2009.
22. Пряженцева Т. Монтессорі-заклад: досвід організації діяльності // Дошкільне виховання. 2014. № 8. С. 6-8.

23. Свириденко О. Навчання XXI століття: ІКТ-компетентність педагогів // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2012. № 1. С. 7-10.

24. Стеценко І. М. Обгрунтування необхідності переходу від STEM-освіти до STREAM-освіти в дошкільному віці // Комп'ютер у школі та сім'ї. 2016. № 8. С. 31-34.

25. Фабрика О. В. Даруємо всім гарний настрій! Інтегроване заняття з використанням інноваційних технологій у старшій групі // Дошкільний навчальний заклад. 2012. № 9. С. 24-25.

26. Фаусек Ю.И. Практика детского сада Монтессори // Дитячий садок. березень, 2007. № 11 (395).

14. Інформаційні ресурси

12. Закон України «Про дошкільну освіту» //www.mon.gov.ua/img/zstored/files/**zakon**_zso.doc

13. Базовий компонент дошкільної освіти // mon.gov.ua/images/files/doshkilnacerednya/.../bazov-komponent.doc

14. Електронний репозиторій публікацій професорсько-викладацького колективу Київського університету імені Бориса Грінченка http://kubg.edu.ua/2012-08-15-10-06-19.html

15. Електронні бібліотеки: http://dir.meta.ua/ua/science-education/e-libraries/

16. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: http://nbuv.gov.ua/

17. Аніщенко О.В. Сучасні педагогічні технології: курс лекцій. Навч. посібник / За заг. ред. Н.І. Яковець. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2007. – 199 с. Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/26574/1/Anishchenko%20O.%20Modern%20educational%20technology.pdf 2.

18. Брусєнцева О.А. Впровадження інноваційних педагогічних технологій як складова розвитку вищої освіти в сучасних умовах. Режим доступу: http://tme.umo.edu.ua/docs/4/10bruemt.pdf 3.

19. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підруч. для студ. вищ. навч. закл.. – 2-ге вид., допов. – К : Академвидав, 2004. Режим доступу: http://eltutor.at.ua/Podskazki/Dychkivska.pdf

20. Крошка С. А. Сучасні педагогічні технології в навчально-виховному процесі сучасних закладів освіти України / С. А. Крошка // Збірник матеріалів регіональної міжвузівської науковопрактичної конференції: Артемівськ, 2010. – С. 165 - 168. Режим доступу: http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/847

21. Нові педагогічні технології в освіті: рекомендац. покажч./ Херсонський державний університет; упоряд.: Н. А Арустамова, В.Ю. Штуріна; бібліогр. ред. Л. С. Войнова. – Херсон: вид-во ХДУ, 2013. Режим доступу: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/653/1/%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82% D0%BD%D1%96%20%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3 %D1%96%D1%97.pdf.

22. Сисоєва С.О. Педагогічні технології: коротка характеристика сутнісних ознак. Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/1815/1/S_Sysoeva_PPTP_2_6_GI.pdf.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра дошкільної освіти

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:
Старший викладач Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2019 р.

Миколаїв 2019-2020

Контроль є невідємною складовою навчання і проводиться з метою оцінки навчальних досягнень студентів в оволодінні дисципліною згідно з визначеним робочою програмою рівнем досягнень, оцінки ефективності навчального процесу. Підвищення мотивації до навчання.

Система контролю має комунікативну спрямованість, що дозволяє визначити рівнь сформованості навичок і умінь. Вона характеризується зв'язністю і зростаючою складністю. І включає поточний та підсумковий види контролю. Цілі та зміст різних видів контролю мають відповідати цілям. Завданням та змісту навчання. Порядок нарахування балів і виставлення оцінок під час виконання студентами контрольних завдань зумовлюється обраним видом контролю і повинен бути зручним і практичним. Результати контролю виступають показниками успішності студентів, які можна співвіднести з очікуваними навчальними досягненнями в оволодінні дисципліною.

Поточний контроль реалізується на практичних заняттях, при виконанні тестів і контрольних робіт, написання творчих завдань, усних та письмових опитувань тощо.

Метою підсумкового контролю, що проводиться наприкінці кожного кредиту, є визначення рівня оволодіння студентами дисципліною «Дитяча література» відповідно до рейтингової системи оцінювання знань.

Підсумковий контроль проводиться у формі тестового екзамену.

У процесі оцінювання знань студентів використовуються такі засоби діагностики:

– усне опитування (фронтальне, індивідуальне);
– самостійні роботи у формі тестування та розгорнутих відповідей на запитання;
– творчі завдання;
– метод моделювання;
– метод проектів;
– робота в групах;
– складання запитань до теми чи розділу;
– самоконтроль.

Під час діагностики ***знань*** студентів потрібно враховувати обсяг інформації, оперування поняттями, категоріями, фактами, основними теоріями, законами, закономірностями й принципами, ступінь їх пізнання, здатність до систематизації та узагальнення, що передбачає:

– пізнання й визначення понять, розуміння їх сутності, розкриття змісту, встановлення сукупності зв'язків і залежностей між окремими частинами й цілим тощо;
– виокремлення головного, актуальних теоретичних проблем, усвідомлення їх глибини та визначення шляхів їх розв'язання;
– розуміння законів, закономірностей, принципів, концепцій;
– здатність до узагальнення, систематизації, класифікації явищ і предметів.

Оцінюючи ***навички*** студентів, враховується:

– наявність практичних навичок у галузі навчальної дисципліни, що сприяють успішному опануванню професійної діяльності;
– якість, швидкість, стійкість, точність їх виконання в різноманітних умовах, зокрема й екстремальних.

Для оцінки ***вмінь*** враховується:

– наявність конкретних умінь, їхню глибину, стійкість і гнучкість;

– ступінь опанування основними прийомами діяльності та їх творче застосування під час розв'язання нестандартних завдань у різноманітних ситуаціях майбутньої професійної діяльності,

– здатність моделювати професійні дії;

– упевненість, самостійність, обгрунтованість, систематичність цих дій;

– зміст самоаналізу результатів власних дій, характер зіставлення отриманих результатів з основною метою діяльності;

– умотивованість дій та їх усвідомлення;

– наявність помилок, їхня кількість і характер, ступінь впливу на остаточний результат діяльності;

– ступінь ефективності та якість виконаних дій тощо.

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, уміння самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, залік) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу модуля.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Студенту виставляється відмінно за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.

Студенту виставляється дуже добре за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.

Студенту виставляється добре за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.

Студенту виставляється достатньо ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.

Студенту виставляється мінімальний задовільно виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення.

Кількість балів у кінці **семестру** повинна складати від 150 до 300 балів (за 3 кредити), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний **розподіл балів, які отримують студенти** за 3 крд.

Поточне оцінювання та самостійна робота								КР	Накопичувальні бали/сума
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8	50	300
25	25	50	25	25	25	25	50		

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра дошкільної освіти

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ З ДИСЦИПЛІНИ
ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:
Старший викладач Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2019 р.

Миколаїв 2019-2020

Лекція № 1

Тема: Педагогіка Марії Монтессорі у підготовці фахівців дошкільної освіти

План

1. Предмет, мета і завдання навчальної дисципліни.
2. Витоки становлення педагогіки М.Монтессорі.
3. Вплив ідей реформаторської педагогіки на становлення педагогічної системи М.Монтессорі.
4. Педагогіка М.Монтессорі та тлі ідей педоцентризму.

Мета: розкрити об'єкт і предмет навчальної дисципліни, специфіки її понятійно-категоріального апарату; ознайомити студентів із життєвим та творчим шляхом педагога; виокремити ідеї дитиноцентризму у педагогічній технології М.Монтессорі;

Методи: лекція-дискусія.

Дидактичне забезпечення навчання: презентація, опорні схеми.

Література основна

1. Дичківська І. Інноваційні педагогіні технології: нач. посібн. – К.: Академвидав, 2004. – С. 70 – 100, 170 – 190.
2. Дичківська І.М., Поніманська Т.І. М.Монтессорі: теорія і технологія. – Видавничий Дім "Слово", 2009. – 304 с.

Література додаткова

1. Монтессори М. Мой метод (руководство по виспитанию) детей от 3 до 6 лат) / givelife.ucoz.ru›…rukovodstvo_k…metodu…montessori
2. Монтессори М. Разум ребенка (главы из книги) / germanenka.livejournal.com›395863.html
3. Чепіль М., Дудник Н. Педагогічні технології: навч. пос. – К.: Академвидав, 2012. – 222 с.
4. Якименко С.І. Педагогічні ідеї Софії Русової та Марії Монтессорі: порівняльний аналіз: монографія/ С.І.Якименко, Г.С.Міленіна. – К.: Видавничий дім Слово, 2015. – 296 с.

Мета – ознайомити студентів з основними ключовими положеннями педагогічної технології М. Монтессорі, її особливостями, вимогами до організації спеціального розвивального середовища, педагогічним підходом у змісті, формах, методах виховання дітей дошкільного віку; зіставлення вимоги нових освітніх програм із використанням даної педагогічної технології в українській дошкільній освіті; формування у майбутнього вихователя власної педагогічної позиції щодо самовиховання на засадах монтессорі-педагогіки; набуття досвіду самостійного і творчого аналізу та оцінки педагогічних явищ і ситуацій з використанням монтессорі-педагогіки.

Предметом вивчення курсу "Педагогіка Марії Монтессорі" є ознайомлення з педагогічною технологією М. Монтессорі, застосування педагогіки М. Монтессорі у відповідності до завдань сучасної української дошкільної освіти.

Завдання:

– формування професійно-педагогічних знань з навчальної дисципліни “Педагогічна технологія М. Монтессорі” та її місце у системі педагогічних наук;

– розкриття об’єкта і предмета навчальної дисципліни, специфіки її понятійно-категоріального апарату;

– розуміння особливостей даної педагогічної технології в умовах сучасної української дошкільної освіти;

– формування практичних навичок щодо застосування ідей педагогіки М.Монтессорі у навчально-виховному процесі ДНЗ під час проходження педагогічної практики;

– виокремлення ідей дитиноцентризму у педагогічній технології М.Монтессорі;

– розвиток потенціалу творчого мислення вихователів із використанням провідних ідей педагогіки М. Монтессорі.

Небагатьом ученим і педагогам пощастило за життя здобути світове визнання та повагу, побачити, як поширюються та реалізуються іх ідеї. М. Монтессорі належить до таких постатей у світовій педагогіці. Засади Монтессорі- педагогіки реалізують Монтессорі-дитячі садки, Монтессорі-школи. Функціонують вони в країнах Європи, Америки, Ази, Австралії. На початку ХХ ст. навчально-виховні заклади діяли і в нашій країні, однак згодом у зв'язку з уніфікацією типів освітніх закладів, програм і методів роботи з дітьми, а також через різку критику теорії Монтессорі за и невідповідність комуністичній ідеології було заборонено. На початку 90-х років ХХ ст. вітчизняну Монтессорі- педагогіку відроджено. Нині в окремих дошкільних закладах України, як І в Росії та Білорусі, принципи Монтессорі-педагогіки інтегруються з традиційними для вітчизняної педагогіки виховними та освітніми програмами.

Світове визнання технологія М. Монтессорі здобула завдяки гуманістичному підходу до виховання і навчання дітей, вірі у безмежні можливості розвитку дитини, опорі на самостійність та індивідуальність. Виховна мета цієї технології полягає в розкритті духовного та інтелектуального потенціалу дитини, засобами її досягнення є не зовнішні впливи на особистість, а спеціально сформоване середовище, своєрідна «духовна екологія».

М. Монтессорі народилася 1870 р. неподалік портового міста Анкона, що на Адріатиці.

Шістнадцятилітньою вона вступила до Технічної школи Мікеланджело Буанарроті з наміром здобути професію інженера. Однак невдовзі її інтереси переорієнтувалися на медицину, і Марія стала студенткою медичного факультету університету. На той час це був ризикований вчинок, оскільки вища освіта жінок не схвалювалася. У липні 1896 року М. Монтессор отримала (перша серед жінок в Італії) диплом доктора терапії та хірургії Римського університету.

Після закінчення університету вона створила спеціальну школу, а згодом і медико-педагогічний інститут для дітей з бідних сімей і сиріт, де розробила і застосувала різноманітний дидактичний матеріал, який пізніше увійшов в історію як «золотий матеріал» Монтессорі,

За власною методикою М. Монтессорі навчила дітей читати і писати так, що на вступному іспиті до народної школи вони виявили значно кращі результати, ніж діти з нормальних сімей. Це викликало справжню педагогічну сенсацію. Успішність, як

вважала Монтессорі, залежить від методів навчання: психічний розвиток занедбаних дітей підтримували і стимулювали, а розвиток дітей із нормальних сімей затримували через відсутність індивідуальних програм навчання.

Розробляючи власну педагогічну систему, М. Монтессорі спиралась на ідеї французьких психіатрів і педагогів Жана-Гаспара Ітара (1775—1838) та Едуарда Сегена (1812—1880), які теоретично обґрунтували і практично довели неабиякі можливості виховання дітей з особливими потребами за допомогою спеціальних вправ. В ідеї Е. Сегена про доцільність застосування у процесі виховання нормально розвинених дітей фізіологічного методу, що ґрунтується на індивідуальному дослідженні дитини, організації виховних прийомів з урахуванням фізіологічних і психологічних явищ, М. Монтессорі побачила потенціал, реалізація якого могла б реформувати школу, виховання загалом.

Вона почала працювати зі звичайними дітьми, становище яких у школах було набагато гіршим, ніж її вихованців. Необхідність в найновіших наукових знаннях, спонукала її до вступу на філософський факультет університету, де вона опановувала проблеми експериментальної психології, дидактику початкової школи, одночасно викладаючи педагогічну антропологію. Результатом цієї праці стала книга «Педагогічна антропологія», в якій Монтессорі підтримує положення свого вчителя, відомого італійського антрополога Джузеппе Серджі про те, що «проводити антропологічні виміри зовсім не означає встановлювати систему педагогіки», а «для відшукування розумних природних методів виховання суттєво необхідно проводити точні та раціональні спостереження над людиною як особистістю, особливо в період до 7 років, оскільки це вік, у якому повинні закладатись основи виховання і культури».

Після багаторічних наукових пошуків М. Монтессорі задумалася над створенням системи, яка була б строго індивідуалізованою, давала б змогу педагогові спостерігати за дитиною і вивчати її. Посередником між педагогом і дитиною, за її переконанням, має бути дидактичний матеріал, покликаний пробудити самодіяльність дитини, допомогти її самовихованню, самонавчанню, саморозвиткові. Зібравши, осмисливши й інтегрувавши компоненти багатьох педагогічних теорій (Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо, И.-Г.Песталоцці та ін.), М. Монтессорі розробила цілісну систему, в якій відсутність, на перший погляд, теоретичної новизни й оригінальності, за багатьох безперечних переваг, є її головною практичною силою.

У 1907 р. М. Монтессорі трапилася нагода застосувати на практиці свою теорію та результати перших спостережень і дослідів. Генеральний директор Римської домобудівної асоціації, талановитий інженер Едуардо Таламо, наважившись на соціальний експеримент, запропонував їй відкрити в реконструйованих Асоціацією будинках новий тип дошкільного закладу — денний притулок, школу для малюків. Створений «Будинок дитини» М. Монтессорі використала як своєрідний експериментальний майданчик. Спеціальне середовище в ньому стимулювало природний розвиток дітей. Навчалися вони з 9 до 16 год., а їхні заняття поєднували вільні ігри з молитвами, різноманітну пізнавальну діяльність — зі співами. Все в школі було зорієнтовано на те, щоб привчити дитину до самостійності, сприяти її різнобічному вдосконаленню, допомогти їй організувати свою діяльність, реалізувати свою природу. Не визнаючи класно-урочної системи, М. Монтессорі змінила інтер'єр приміщень, у яких навчалися діти. Переставляти відповідно до своїх потреб легкі переносні столики, маленькі стільчики й крісла могла навіть трирічна дитина. Різновікові Монтессорі-групи об'єднували вихованців від двох з половиною до шести

років. Кожен із них вчився працювати наодинці або разом з іншими. Цей вибір дитина робила сама, дотримуючись основних правил групи і спонукаючи до цього інших. Новачкам допомагали старші, досвідченіші. Здобувши згодом навчальні навички, вони вже допомагали тим, хто цього потребував. Так малюки вчилися поводитися у товаристві різних людей, тобто набували навичок соціальної поведінки.

За таких умов у дітей швидко з'являвся довільний, внутрішній інтерес до занять, що й було метою їх виховання. Цей досвід М. Монтессорі виклала в книзі «Метод наукової педагогіки, застосовуваний до дитячого виховання у Будинках дитини» (1909). Через кілька років стало зрозуміло, що її соціально-педагогічний експеримент завершився великим заслуженим успіхом.

Монтессорі Марія (1870—1952) — *італійський педагог, реалізувала ідеї вільного виховання й раннього розвитку в дитячому садочку й початковій школі.* Технологія саморозвитку була створена як альтернатива муштрі й догматизму в навчанні, розповсюджених наприкінці XIX століття. М. Монтессорі сприйняла дитину як істоту, здатну до самостійного розвитку, і визначила головним завданням школи - поставляти «їжу» для природного процесу саморозвитку, створювати навколишнє середовище, що сприяло б цьому.

Педагогіка видатного італійського гуманіста Марії Монтессорі , як справедливо стверджують, «завоювала весь світ». У світовому педагогічному досвіді не було і немає такого органічного поєднання різних знань, як у розробленій нею технології. Загалом педагогічна система М. Монтессорі репрезентує теорію вільного виховання й сенсуалізму (напрям у теорії пізнання, який визнає відчуття єдиним джерелом знань) у педагогіці. Глибина реалізованих у цій технології теоретичних положень, досконалий методичний і дидактичний інструментарій дають змогу використовувати її у різних педагогічних умовах.

Цільові орієнтації

- Всебічний розвиток.
- Виховання самостійності.
- З'єднання у свідомості дитини предметного світу й розумової діяльності.

Концептуальні положення

- Навчання повинно проходити зовсім природно відповідно до розвитку - дитина сама себе розвиває.
- « *Допоможи мені це зробити самому»* — девіз педагогіки Монтессори.
- Все життя дитини - від народження до цивільної зрілості є розвиток його незалежності й самостійності.
- Облік сензитивности й спонтанності розвитку.
- Єдність індивідуального й соціального розвитку.
- У розумі немає нічого такого, чого колись не було б у почуттях. Сутність розуму в упорядкуванні й зіставленні.
- Відмова від місії навчати дітей; замість навчання надати їм умови для самостійного розвитку й освоєння людської культури.
- Мислення дитини повинно проходити всі необхідні стадії: від предметно-дійового до наочно-образного, і тільки після цього досягається абстрактний рівень.
- Свідомість дитини є «вбираючою», тому пріоритет дидактики - організувати навколишнє середовище для такого «всмоктування».

Особливості змісту

Ідея, що виховує культурно-розвивальне педагогічне середовища. Сили розвитку закладені в дитині, але вони можуть не реалізуватися, якщо не буде підготовленого середовища. При створенні його враховується, насамперед, сенситивність - найвища сприйнятливість до тих або інших зовнішніх явищ.

Монтессорі—матеріал є частина педагогічного підготовленого середовища, що спонукає дитину виявити можливості її власного розвитку через самодіяльність, що відповідає її індивідуальності, прагненню дитини до руху.

Монтессорі-матеріали представляють, по Виготському, психологічні знаряддя, інструменти опосередкованого сприйняття світу. Взявши з полки предмет, дитина концентрується на певній меті, медитує, дивиться усередину себе; маніпулюючи ним, непомітно здобуває вміння.

До 5 років дитина - будівельник самого себе із чого б то не було. Він «стоншує», по Монтессорі, всі свої здатності — зір, слух, дикцію, спритність... середовище, Що Виховує, для цього періоду представляють матеріал для практичних умінь, розвитку моторики й сенсорики, рук, очей, мови. Частина його - з повсякденних домашніх предметів, різних по величині, формі, кольорам, вазі, температурі, смаку...

Послу 5 років відбувається розвиток свідомості. Дитина перетворюється в дослідника, починає все пробувати, розбирати, про все запитувати. Отут можна ознайомити дитини з величезною кількістю предметів і явищ навколишнього світу (дидактичні матеріали яскраві, наочні). Тут і математичні матеріали: числові штанги з табличками чисел, цифри з паперу із шорсткою поверхнею, кружки, геометричні фігури, числовий матеріал з бусин і т.п.

Перехід до дослідження тексту (як саморозвиток) відбувається у дитини до 8 років. До цього часу педагогічне середовище включає букви алфавіту, букви із шорсткого паперу, тексти, бібліотечку.

Мова дорослого як конструктивний матеріал педагогічного середовища містить розповіді, бесіди, розмови, ігри. Прояв самовираження, розвитку мови дорослі підтримують, вислуховуючи дитину, відповідаючи на питання.

У шкільному періоді педагогічним середовищем є вся система: від матеріальної бази до психологічних укладів життя колективу. Застосовуються літературна й художня творчість, музиціювання. Місце Монтессорі - матеріалів заміняють майстерні, сцена, мольберт, швейна машинка, ванночки із глиною й пластиліном.

Вікова періодизація, розроблена М. Монтессорі:

0-3 року: предметно-чуттєве орієнтування;

3-6 років: сенситивність до мови, освоєння мови, наочно-образне мислення;

6-9 років: освоєння абстрактних дій;

9-12 років: завершення першого, початкового концентра школи;

12-18 років: гімназичний і старший щабель.

Педагогіка М. Монтессорі не протиставляє особистість педагога і дитини, вважаючи їх рівноцінними у вихованні. Такий підхід єднає її з гуманістичними традиціями української етнопедагогіки і сучасними концепціями навчання та виховання. Важливо, щоб педагог був особистістю, яка постійно розвивається, володіє вміннями самодослідження і бачення дитини в розвитку, в процесі підготовки педагога необхідно виховати в нього інтерес до людини і вміння бачити в кожній дитині неповторну та унікальну особистість, спостерігати процес розвитку дитини,

навчити створювати розвивальне середовище і підтримувати зв'язок між ним і дитиною, бути привабливим зовні, цікавим для вихованців, «життєво важливою частиною світу дитини». Педагог також повинен уміти залучити до співпраці батьків, оскільки дитина є членом сім'ї, а не ізольованою особистістю. Все це необхідне йому для того, щоб дієво допомагати дитині в саморозвитку. Здатність «вникати в секрет дитинства», знати, любити дитину і вміти служити їй «згідно із законами вищої справедливості», за переконанням М. Монтессорі, є головною місією педагога.

Лекція № 2

Тема: Педагогічні ідеї Марії Монтессорі

План

1. Дефініція "всотуючий розум".
2. Індивідуальний підхід до дитини.
3. Ідея вільного вибору.
4. Психологічна підтримка дитини.

Мета: розкрити педагогічні ідеї та основні засади педагогіки М.Монтессорі, категорії, поняття даної педагогічної технології; основні принципи організації педагогічної взаємодії; визначити основні завдання даної педагогічної технології, ознайомити студентів з особливостями організації, принципами, вимогами до розвивального середовища, психологічними компетенціями діяльності вихователя.

Методи: лекція-дискусія.

Дидактичне забезпечення навчання: презентація, опорні схеми.

Література основна

1. Дичківська І. Інноваційні педагогіні технології: нач. посібн. – К.: Академвидав, 2004. – С. 70 – 100, 170 – 190.
2. Дичківська І.М., Поніманська Т.І. М.Монтессорі: теорія і технологія. – Видавничий Дім "Слово", 2009. – 304 с.

Література додаткова

1. Монтессори М. Мой метод (руководство по виспитанию) детей от 3 до 6 лат) / givelife.ucoz.ru›…rukovodstvo_k…metodu…montessori
2. Монтессори М. Разум ребенка (главы из книги) / germanenka.livejournal.com›395863.html
3. Чепіль М., Дудник Н. Педагогічні технології: навч. пос. – К.: Академвидав, 2012. – 222 с.
4. Якименко С.І. Педагогічні ідеї Софії Русової та Марії Монтессорі: порівняльний аналіз: монографія/ С.І.Якименко, Г.С.Міленіна. – К.: Видавничий дім Слово, 2015. – 296 с.

Система М. Монтессорі охоплює концепцію і технологію виховання й навчання дітей віком від 2,5 до 12 років. Найвищий інтерес викликають її положення, що стосуються навчання, виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Провідна ідея вчення М. Монтессорі полягає в необхідності створення педагогом предметно-просторового середовища, в якому дитина могла б найповніше

розкрити свій внутрішній потенціал у процесі вільної самостійної діяльності. Це середовище має забезпечити розвиток кожної дитини за її індивідуальним темпом. Завдання педагога полягає насамперед у наданні дитині засобів для саморозвитку і розкритті правил їх використання. Такими засобами є автодидактичні (самонавчаючі) Монтессорі-матеріали, з якими дитина працює, спочатку наслідуючи педагога, діючи за зразком, а потім — самостійно виконуючи різноманітні вправи. На цій підставі у педагогічній системі Монтессорі можна виокремити такі ключові моменти:

- навколишнє підготовлене середовище і вправи для розвитку моторики, сенсорики (лат. сепсис — відчуття) та інтелекту;
- педагог, який створює, готує розвивальне середовище.

Філософія виховання М. Монтессорі заснована на власних спостереженнях за дітьми, гуманістичних традиціях Ж.-Ж. Руссо, Й.-Г. Песталоцці, Ф. Фребеля, які визнавали особливу значущість вродженого потенціалу дитини, її здатності розвиватися в атмосфері свободи й любові. Своєрідність педагогічної філософії М. Монтессорі полягає в тому, що дитинство, на її погляд, є не просто періодом життя, а іншим полюсом природи людини і що дорослий залежить від дитини настільки, наскільки дитина залежить від нього.

М. Монтессорі вірила у безмежні можливості дитини, яка «вступає до світу, щоб відновити людство», вважала, що дитина володіє унікальною здатністю до самобудівництва. Аналізуючи цей феномен, вона дійшла висновку, що ще до народження дитина має в собі *духовний зародок* — модель власного психічного розвитку, який, будучи вродженою її психічною сутністю, виявляє себе лише у процесі розвитку.

Не менш важливу роль відіграє в її розвитку *всмоктуючий розум* — здатність дитини вчитися, прагнення до навчання, реалізація яких забезпечується сприятливим навколишнім середовищем. Дитина здатна сприйняти і засвоїти будь-які об'єкти середовища (як предметного, так і соціального), наприклад просторові й часові зв'язки, соціокультурні особливості, відносини між людьми.

Функціонування цієї здатності обмежене в часі, але цього часу достатньо, щоб дитина отримала необхідний обсяг знань про навколишній світ. Усе це відбувається з нею на підсвідомому рівні, за участю всмоктуючого розуму, притаманного лише дітям дошкільного віку. Тому дорослі повинні створити для дитини таке середовище, в якому вона могла б знайти все необхідне й корисне для свого розвитку, отримати різноманітні сенсорні (чуттєві) враження, «всмоктати» правильну мову, соціально прийнятні способи емоційного реагування, раціональної діяльності з предметами, зразки позитивної соціальної поведінки. У процесі розвитку розум дитини поступово трансформується в розум дорослого. Стаючи свідомою істотою («людиною розумною»), дитина втрачає унікальну здатність мислити природно і без зусиль абсорбувати (поглинати) знання про зовнішній світ. Несвідоме сприймання дитини дошкільного віку і свідому інтелектуальну діяльність дорослого М. Монтессорі ілюструє відмінностями між засвоєнням дитиною рідної мови та вивченням іноземної мови дорослим.

З огляду на цю здатність дитини М. Монтессорі виокремлює тимчасові фази (сенситивні періоди) особливої сприйнятливості до конкретних аспектів навколишнього середовища. Відповідність кожного такого періоду атрибутам середовища забезпечує необхідну ефективність виховання та навчання. Знаючи про ці періоди, дорослі повинні передбачати їх настання, відповідно готуючи навколишнє

середовище, засоби навчання, яких дитина об'єктивно потребує на конкретний момент. Важливо також аналізувати симптоми кожного періоду для оцінювання актуального розвитку дитини.

Сенситивні періоди універсальні, тобто виникають у процесі розвитку всіх дітей, незалежно від раси, національності, соціального походження, геополітичних і культурних відмінностей тощо. Водночас вони є індивідуальними, оскільки час їх настання, тривалість і динаміка можуть бути різними у конкретних дітей, хоч існують приблизні середньостатистичні межі кожного з них:

— сенситивний період розвитку мовлення (О—6 років);
— сенситивний період сприйняття порядку (О—3);
— сенситивний період сенсорного розвитку (О—5,5);
— сенситивний період сприйняття маленьких предметів(1,5-2,5);
— сенситивний період розвитку рухів і дій (1—4);
— сенситивний період розвитку соціальних навичок (2,5-6).

їх внутрішній структурі властиві повільний початок, етап максимальної інтенсивності й поступовий спад відповідної сприйнятливості.

Філософські погляди М. Монтессорі базуються на космічній теорії, згідно з якою все у світі (рослини, тварини, людина) існує та діє відповідно до космічного плану розвитку Всесвіту. Смисл життя, за її твердженням, полягає не в тому, щоб «досягти досконалості на безмежному шляху прогресу», а в тому, щоб «вплинути на навколишнє середовище і досягти в ньому певної мети».

Людина виконує в природі перетворювальну функцію, залишаючи на землі слід свого існування. Людський розум став майже всемогутнім способом проникнення у найпотаємніші глибини життя. Однак аж до XX ст. людина не усвідомлювала свого призначення і реалізовувала своє космічне завдання, як і тварини, несвідомо. Створена нею «надприрода» може легко вийти з-під контролю і спричинити жахливі екологічні катастрофи. Людство повинно осмислити своє космічне завдання, усвідомити свою єдність перед небезпеками соціальних негараздів, війн і виробити «вселенську свідомість», побудувавши єдине гармонійне суспільство. На думку М. Монтессорі, досягти цього можна через виховання. Стратегія нового виховання повинна засновуватися на законах, які обумовлюють становлення і розвиток людини, і реалізувати всі її потенційні енергії. На вивченні життя людини має зосередитись і наука. У цьому контексті особлива роль належить психології, покликаній на основі пізнання психічних процесів допомагати людині в її бутті.

Центральне місце у педагогічній технології М. Монтессорі належить дидактичному матеріалу, який є важливим засобом становлення фізичних і психічних функцій дитини, розвитку її творчості, уваги, волі, навчання письма та елементарної математики. Головну його цінність М. Монтессорі вбачала у сприянні впорядкуванню попереднього досвіду дитини. Матеріал не лише знайомить дитину з предметами та їх ознаками (якостями), а й дає їй змогу самостійно працювати, міркувати, помилятися і виправляти помилки, зосереджувати увагу на зробленому, порівнювати. Його привабливість розвиває інтерес до речей і дій з ними, прагнення до самостійної діяльності. Допомога педагога при цьому незначна, а керівництво діяльністю дитини є опосередкованим.

Дидактичний матеріал М. Монтессорі не вважають навчальним обладнанням у загальноприйнятому розумінні, оскільки його головна мета полягає не в навчанні

дітей навичок і передаванні їм знань через правильне використання, а в тому, щоб допомогти самобудівництву, духовному розвитку дитини. Дидактичний матеріал є зовнішнім стимулом, що привертає увагу дітей, ініціює процес їхнього зосередження. Запропонувавши матеріали, які привертали б дитячу увагу, педагог зможе надати дитині свободу, необхідну для її розвитку,

Монтессорі-матеріали засновані на концепції активної особистості, яка розмірковує і спілкується, розвивається у процесі вільної діяльності. Усі вони розроблені експериментально. Лише після тривалої і ретельної перевірки, відкидаючи все, що не фіксувало інтересу та уваги і не стимулювало самостійних повторних вправ дітей, М. Монтессорі визнавала їх придатність. Матеріал повинен задовольняти реальні потреби дитини, враховувати її здібності, бути доступним їй у потрібний момент розвитку. Тому для кожного матеріалу М. Монтессорі запропонувала вікові рівні. Оптимальний час для дитини педагог має визначати шляхом спостереження та експериментування. Діти, здатні до самовиховання, дуже чутливі до своїх внутрішніх потреб. У зв'язку з цим важливо, щоб підібрані засоби відповідали їх певним потребам, а також викликали «довільний розвиток внутрішньої енергії дитини». У кожному сенситивному періоді домінує певна потреба, яка стимулює активність дитини щодо її задоволення. Педагог повинен знаходити предмети для вивчення дитиною в різні вікові періоди розвитку, передбачати відповідно до сенситивних періодів програми навчання.

Робота з Монтессорі-матеріалами дає дітям змогу самостійно визначати помилки, усувати їх, відновлюючи порушений порядок. Ці матеріали мають різний ступінь складності. Дитина займається з кожним із них стільки, скільки їй цікаво, а згодом приступає до складнішого. Важливо, щоб вона мала змогу вільно вправлятися з матеріалом, що є суттєвою умовою формування її особистісної незалежності. Не варто побоюватися, що, працюючи тривалий час із одним матеріалом, дитина відстане в іншому. Приступаючи з належно сформованими навичками до іншого матеріалу, вона швидше досягне успіху.

Крім вертикального структурування (за складністю), Монтессорі-матеріали логічно впорядковані й горизонтально, що передбачає паралельні вправи, до яких дитина надовго зберігає інтерес. Зміна форм діяльності дає змогу розглянути одне й те саме навчальне завдання під іншим кутом, глибше усвідомити проблему, відкрити нові її грані.

(Самодіяльність, вільний вибір матеріалу, вдосконалення методів роботи сприяють розвитку організаційних можливостей дитини. Адже вона вчиться самостійно планувати, розподіляти, узгоджувати, виконувати домовленості, працювати разом з іншими, тобто поводити себе диференційовано (по-різному, неоднаково), ефективно і цілеспрямовано.

Дидактичний матеріал Монтессорі опосередковано готує дитину до майбутнього учіння. Він не навчає письма — письмом, читання — читанням, малювання — малюванням, а надає дитині змогу самостійно «скласти з елементів» ці складні дії, причому кожну — у свій час, відповідно до сенситивного періоду. Наприклад, опосередкована підготовка дитини до письма передбачає оволодіння «елементами», втіленими в конкретних Монтессорі-матеріалах, які не мають прямої мети готувати дитину до письма. Однак сукупно вони забезпечують необхідний рівень інтелектуальної та моторної готовності до письма. Цьому сприяє робота з блоками циліндрів (координація рухів трьох пальців руки, що беруть участь у письмі), робота з

металічними вкладками (обведення олівцем, штрихування контурів), звукові ігри, робота з буквами з піщаного паперу, що розвиває м'язову пам'ять на зразки букв, тощо. У процесі непрямої підготовки дитина переживає успіх, розвиває впевненість у собі, ініціативність. Маючи змогу самостійно «скласти з елементів» нове вміння, дитина переживає незрівнянне радісне почуття, що супроводжує її успіхи у пізнанні світу. Так відбуваються її* кроки з пізнаного в непізнане, із зробленого — у ще не зроблене.

Користування Монтессорі-матеріалами має бути підпорядковане таким основним правилам:

1) діти повинні ставитися до матеріалів з повагою;

2) використовувати матеріали охайно і лише зрозумівши як;

3) для виконання певної вправи дитина має взяти всі необхідні матеріали, а закінчивши вправу, повернути їх на місце у первинному вигляді;

4) дитина має право користуватися матеріалом самостійно, без участі інших дітей і педагога.

Важлива роль при цьому належить *презентації (основному уроку)* — демонстрації дитині правильного використання нового матеріалу. її мета полягає не лише в ознайомленні з основними якостями і застосуванням матеріалу, а й у створенні для педагога можливостей більше дізнатися про дитину та її внутрішній розвиток. У цьому сенсі урок співвідноситься з експериментом. Оптимальний вибір моменту для такого уроку залежить від уважності та досвіду педагога. Основний урок повинен вибудовуватися на основі індивідуального підходу, оскільки діти в один і той самий момент не можуть мати однаковий рівень розвитку.

Основний урок розглядають як «певне враження від контакту із зовнішнім світом». Щоб цей контакт був чітким і зрозумілим, педагог повинен досконало вивчити всі Монтессорі-матеріали і заздалегідь обрати найефективніший спосіб презентації нової вправи. Необхідність проведення презентації педагог визначає на підставі оволодіння дитиною матеріалом, над яким вона працює. Для проведення уроку він створює відповідну атмосферу і встановлює особистий контакт із дитиною.

Головними вимогами до уроку є простота («нічого, крім безумовної істини»), лаконічність («рахуй свої слова»), об'єктивність («кинути промінь світла і піти своєю дорогою»). Тривати він має від 0,5 до 2-З хв.

На килимку або на столі розташовують лише матеріал для уроку, щоб «обмежити поле свідомості дитини предметом уроку». Спочатку педагог показує послідовність дій під час роботи з матеріалом, потім пропонує дитині спробувати використати матеріал так, як було показано. Якщо вона зрозуміла презентацію, то переходить до самостійної роботи, а педагог спостерігає.

Забезпечення свободи дитини можливе за дотримання таких умов:

- не примушувати дитину викопувати показану вправу;
- не засуджувати дитину, якщо вона після презентації працює з матеріалом неправильно.

Основним на такому уроці є метод спостереження, який передбачає свободу і самостійність вихованця. Завдяки цьому реалізується один із найважливіших принципів педагогіки Монтессорі: «допоможи мені зробити це самому». Він означає, що дорослий не вчить дитину, а допомагає їй освоювати навколишній світ. Якщо поведінка дитини переконає педагога, що момент для презентації обраний неправильно, необхідно відкласти матеріал і дочекатися сприятливішого часу.

Зі знання того, як правильно використовувати матеріал, починається його корисність для дитини. Справжнє її зростання, що виявляється в розвитку психічної природи, відбувається в процесі повторного його використання. Але для цього дитина повинна зрозуміти ідею вправи, і ця ідея має відповідати її внутрішній потребі.

Після повторення вправи дитина створює нові способи використання матеріалу, комбінуючи кілька взаємопов'язаних вправ або порівнюючи матеріал із відповідними об'єктами в навколишньому середовищі. Цей вибух творчої активності стає можливим завдяки поєднанню внутрішнього розвитку дитини з творчими можливостями, прихованими в задумі матеріалів. Оскільки дитина не знає, що її відкриття стосовно матеріалів були вже зроблені іншими, вони по-особливому належать їй, викликають хвилюючі відчуття.

Упевнившись, що дитина засвоїла Ідею, педагог репрезентує той самий матеріал, але як вираження нової ідеї. Це реалізується у формі індивідуальних уроків — *уроків номенклатури,* на яких закріплюють навички роботи та ознайомлюють з новими поняттями. Такий урок має три ступені:

1. Асоціація сенсорного сприйняття предмета з його назвою. Суть етапу полягає у встановленні педагогом зв'язку між предметом або ознакою і його назвою. Монтессорі-вчитель називає дитині предмети, властивості або кількості: «Це...» Нові терміни бажано повторити кілька разів, залучаючи при цьому слухове, зорове, тактильне (пов'язане з відчуттям дотику), стереогностичне (стосується пізнання об'ємних фігур та їх просторових відношень) сприймання дитини, її баричне (пов'язане з атмосферним тиском) відчуття, мускульну пам'ять. Наприклад, при запам'ятовуванні назв геометричних тіл педагог показує, як їх обмацують з усіх боків двома руками, дає їх по черзі дитині, щоб та повторила дії, і називає їх: «Це куля. Це куб. Це конус». Знайомлячи з назвами кольорів, він промовляє і вказує на відповідну табличку: «Це зелений. Це білий. Це фіолетовий».
2. Розпізнавання предмета чи ознаки, що відповідає назві. На цьому етапі дитині дають завдання типу: «Дай мені... Покажи мені...» Виконуючи їх, вона не просто пасивно споглядає предмети, а й активно діє з ними.

Таких завдань має бути достатньо, щоб дитина краще запам'ятала нові поняття. Вони повинні бути різноплановими, що підтримує інтерес до них, стимулює рухову активність. Наприклад, працюючи з геометричними тілами, можна запропонувати не тільки подати чи показати їх, а й попросити дитину: «Поклади, будь ласка, кулю в кошик. Постав конус на куб. Поклади кулю на долоню лівої руки».

Перший і другий ступені сприяють збагаченню пасивного словника дитини.

1..Запам'ятовування слова, що відповідає предмету або ознаці. На цьому етапі нові терміни переходять Із пасивного словника в активний. Для сприяння цьому педагог вказує на предмет і ставить запитання щодо його назви, будь-якої властивості або представленої ним кількості: «Що це? Який це? Скільки це?»

Педагогіка М. Монтессорі має глибоко продуману і добре відпрацьовану технологію. Допомога саморозвитку дитини дошкільного віку здійснюється через диференційовану систему матеріалів, що належать до таких навчальних розділів: матеріали для вправ у повсякденному житті та вироблення навичок соціальної поведінки; матеріали для вправ на розвиток сенсорики; матеріали для вправ на розвиток мовлення, навичок письма, читання, математичних уявлень; матеріали для

вправ із розділу «Космічне виховання». Така різноманітність матеріалів породжує необхідність встановлення чіткої послідовності їх презентації.

Матеріали для вправ у повсякденному житті та вироблення навичок соціальної поведінки. З таких вправ повинна розпочинатися презентація використання нового матеріалу, оскільки вони мають прості й чіткі цілі. Дитина вже бачила, як виконували ці дії дорослі вдома, і їй хочеться їх повторити. її наслідування має інтелектуальний характер, оскільки воно засноване на попередніх спостереженнях і знаннях. Вправи повинні стосуватися найближчого оточення дитини, її культури, тому неможливо скласти стійкий перелік необхідних для них матеріалів. Хоча вправи орієнтовані на формування різних навичок і умінь (помити стіл, допомогти зашнурувати черевик товаришеві, поставити у вазу квіти тощо), це не є самоціллю. Завдяки їм у повсякденному житті дитина стає незалежною від дорослих, самостійною, а це посилює почуття власної гідності, самоцінності; у неї формується вміння співвідносити свої дії й володіти собою; розвивається почуття відповідальності, організованість; засвоюються і вдосконалюються моделі соціальної поведінки; реалізується потреба у руховій активності; формується внутрішній духовний склад. Виконання цих вправ готує дитину до складніших завдань, стимулює її емоційний, соціальний та інтелектуальний розвиток.

Вправи у повсякденному житті поділяють на такі види:

— підготовчі вправи (елементарні маніпуляції) на контроль і координацію рухів. Вони охоплюють підготовку робочого місця, а також вправи, виконуючи які діти вчаться переносити з одного місця на інше стільчики, розгортати й згортати килимки, переставляти й переносити різні предмети, матеріал для роботи, нічого не зачіпаючи і обминаючи інших дітей, пересипати сипкі речовини, переливати воду;

— піклування про себе (миття рук, чищення взуття, застібання й розстібання ґудзиків, змійок, кнопок та інші види догляду за собою);

— догляд за навколишнім середовищем (витирання пилу, чищення килима, миття посуду, догляд за рослинами і тваринами, робота у саду та на городі, прання й прасування білизни);

— вправи у соціальній поведінці (уроки ввічливості). Засвоєння дітьми норм соціальної поведінки, форм ввічливості відбувається у процесі спеціально організованих групових вправ і природним шляхом — за умови, що дорослі, які оточують дитину, уважні один до одного і дітей, добре виховані: вміють вітатися, висловлювати повагу, ввічливо переривати за необхідності розмову інших, попросити про послугу, надавати її тощо;

— особливі вправи для розвитку координації рухів (ходіння по лінії та вправи в тиші).

Вправи у повсякденному житті, на думку М. Монтессорі, є координованою активністю майже такого порядку, як бігання, стрибання; вони дають мету цим простим рухам. Умови підготовленого середовища налаштовують на активність, унаслідок чого дитина постійно без втоми вдосконалює свої рухи, набуває грації І спритності. Такі вправи враховують природні імпульси особливих періодів дитинства. Вони спрямовані на адаптацію дитини до навколишнього середовища, що разом Із ефективним функціонуванням у ньому є найголовнішою суттю правильного виховання. Мета навчання досягається не тоді, коли дитина слухає пояснення, а коли вона набуває власного досвіду в певному середовищі. Тому завдання педагога полягає

не в поясненні матеріалу, що вивчається, а в формуванні в дитини мотивів культурної діяльності у спеціально підготовленому середовищі.

Сукупно вправи у повсякденному житті створюють широкі можливості для оволодіння дітьми різними видами повсякденної діяльності. Виконання дій кожної вправи має відбуватися в певному порядку, інакше важко буде досягти бажаного результату. Наприклад, якщо спробувати спочатку «на милити» білизну сухим милом, а потім принести води й намочити її, то вона не стане чистішою.

Для ефективного навчання дитини таких «складних» видів діяльності М. Монтессорі пропонує здійснити аксіологічний аналіз — спочатку проаналізувати їх і розчленувати на «простіші», а потім продемонструвати «складну» дію як послідовність елементарних кроків.

Аксіологічний *(грец. axios — цінний і logos — слово, вчення) аналіз — членування загального прогресу на окремі самоцінні дії (кроки).*

М. Монтессорі зазначала, що кожна складна дія має послідовні, але дуже відмінні один від одного етапи. Аналіз рухів полягає в тому, щоб спробувати розпізнати ці послідовні кроки, а потім точно й ізольовано виконати їх, тобто кожен рух (крок) повинен бути самостійним і завершеним. Разом вони утворюють неперервну процесуальну лінію.

Усе це означає, що під час презентації педагог демонструє дитині алгоритм конкретної вправи, який вона повинна засвоїти на підсвідомому рівні. Нерідко ця «складна» діяльність, що потребує виконання багатьох дій, передбачає тренування окремих умінь (переливання води є спочатку самостійною вправою, а пізніше — складовим елементом миття посуду, фруктів і овочів тощо). Якщо дитина освоїла, наприклад, спосіб миття рук у тазику з водою, вона повинна вміти прибрати за собою: помити тазик, ретельно витерти стіл та інші предмети, замінити рушник і ганчірку. Завдяки цьому більш прості й короткі алгоритми або їх окремі ланки (послідовності дій) стають частинами складніших алгоритмів.

Займаючись із дітьми вправами у повсякденному житті, педагог може використовувати такі *форми організації дитячої діяльності:*

- групові уроки (заняття з усією групою або підгрупою). Ініціатором дитячої активності є дорослий, який формулює завдання і пропонує способи його розв'язання;
- індивідуальні уроки (спільна діяльність дитини і дорослого). Педагог включається у діяльність дитини, якщо вона попросить його про це або якщо дитина вагається у виборі роботи;
- вільна й самостійна діяльність дітей у спеціально організованому середовищі. У цьому разі вихователь надає дітям право вибору діяльності, займаючи позицію спостерігача. Цю форму організації дитячої діяльності М. Монтессорі вважала найпродуктивнішою. Позиція спостерігача полягає в тому, що педагог не організовує діяльність дітей у традиційному розумінні, а прогнозує її.

Переконавшись, що діти чимось зацікавились, ускладнює завдання, добираючи необхідний матеріал.

Заняття практичною повсякденною діяльністю опосередковано готують дитину до роботи із сенсорними та математичними матеріалами, а також з матеріалами для розвитку мовлення, навчання письма та читання.

Матеріали для вправ на розвиток сенсорики (сенсорні матеріали). їх метою є виховання і вдосконалення відчуттів: зору, слуху, смаку, нюху, тактильного, баричного і термічного відчуттів. Чуттєве сприймання М. Монтессорі вважала основою розумового і морального життя. Розроблені нею сенсорні матеріали унікальні щодо розвитку всіх сфер відчуттів. Вони вчать слухати тишу і звуки, розрізняти кольори, форму, вагу предметів, якості матеріалів тощо. Диференційоване вдосконалення вміння усвідомлено сприймати такі відчуття сприяє виробленню в дитини уміння сконцентровуватися на якомусь одному з них, тобто керувати своїми емоціями і пізнавати світ у всій різноманітності.

Запропонована М. Монтессорі технологія саморозвитку передбачає ретельне вивчення фізичного і психічного розвитку дитини, в основу такого вивчення, а відповідно і виховання дітей, покладено так звану *сенсорну культуру* — культуру сприйняття зовнішнього світу. Таке виховання має дві мети: біологічну, яка допомагає полегшити природний розвиток особистості, і соціальну, що дає змогу підготувати особистість до повноцінного життя у навколишньому середовищі. Користуватися сенсорними матеріалами дитина починає у трирічному віці. Спершу їй пропонують дерев'яні блоки з вкладними циліндрами, розміри яких змінюються у певній послідовності. Дитина може маніпулювати циліндрами, виймаючи їх з отворів за допомогою невеликої кнопки зверху. Такі кнопки мають дерев'яні плоскі фігури з ботанічного та геометричного комодів (ящичків та шафок з матеріалами для вивчення рослин і геометричних фігур), різноманітні географічні пуцле-карти (англ. ритгіе ^ гра на витримку) — карти, поділені на частини за різними ознаками: координатами країн, материків тощо, робота з якими розвиває дрібну моторику (тонкі рухи) руки. Серед сенсорних матеріалів є Рожева вежа (сприяє засвоєнню понять «великий», «маленький», розвитку окоміру). Коричнева драбина (формує уявлення про поняття «товстий», «тонкий», розвиває окомір), Червоні штанги (для засвоєння понять «довгий», «короткий», розвитку окоміру), таблички з піщаного паперу (сприяють розвитку тактильного відчуття, розвитку дрібної моторики, підготовці до письма), слухові й смакові коробочки (відповідно для розвитку слухових і смакових відчуттів), геометричні тіла (для ознайомлення дитини з науковими назвами та ознаками об'ємних тіл) та ін.

Матеріали для вправ на розвиток мовлення, навичок письма, читання, математичних уявлень. Природним продовженням процесу виховання органів чуття є академічні матеріали, що використовуються для початкового навчання мовлення, письма і читання, математики. У створенні їх враховано знання і конструкції, які дитина здобула під час попередніх дій на

конкретному сенсорному рівні. Головна мета цих матеріалів полягає не в накопиченні кількості знань, а в реалізації потреби вчитись і розвивати свої сили. Використання їх дає дитині змогу підготуватися до сприймання більш абстрактних знань.

На думку М. Монтессорі, мова є одночасно наслідком і основою соціального життя людей, засобом «спільного мислення». Дитячий розум має унікальну властивість *всотувати* — невпинно сприймати і фіксувати в мозку навколишню дійсність, зокрема й мову. Збагачення словникового запасу вимагає систематизації отриманої дитиною інформації. Класифікації понять сприяють спеціальні набори, що містять карти із зображенням одиничних предметів або живих істот і карту для узагальнення понять. Узагальнюючі поняття умовно поділяються на три великі групи:

рослини, тварини, людина. Набори карт виготовляють відповідно для понять кожної групи із зеленим, червоним і жовтим кантом, що полегшує роботу як дитині, так і педагогу.

Сенсорні матеріали опосередковано готують дитину до сприймання математичних знань. Дитячий розум одночасно всотує багатоманітний сенсорний і моторний досвід, природно розвиваючи при цьому математичні здібності. Математичні Монтессорі-матеріали складені так, щоб зримо поставав зв'язок арифметики та геометрії. Наприклад, «Золотий матеріал» з намистин допомагає дитині не лише сформувати поняття про числа та операції з ними, а й уявити одну намистину як точку, десяток — як пряму, сотню — як квадрат десяти, тисячу — як куб десяти. М. Монтессорі розглядала математичну освіту як єдине ціле, прагнучи зробити дитину здатною за допомогою математичного мислення осягнути світ природи, культуру.

Матеріали для вправ із розділу «Космічне виховання». Завдання цих матеріалів полягає в ознайомленні дитини з навколишнім світом, культурою людства. Космічне виховання є метапредметом Монтессорі-школи, на якому дитина осягає перші знання з фізики, хімії, біології, історії, географії, астрономії тощо. У спеціально створеному середовищі діти вчаться бути спостережливими, захоплюватися навіть незначною часточкою світу, розуміти гармонію природи, берегти її, працювати з книгами, енциклопедіями, виявляти свої думки і почуття за допомогою письма, мови, жестів, живопису, скульптури.

Метою космічного виховання є формування в дітей цілісного сприйняття картини світу, усвідомлення відповідальності за перетворення, що здійснює людство на землі та в космосі. М. Монтессорі розуміла необхідність зберігати й підтримувати дитяче сприймання світу як єдиного цілого, доводячи, що вже у дошкільному віці дитина має здобути різноманітні знання про навколишній світ: «У вихованні ми повинні торкатися не стільки науки, скільки інтересу до Людства і його культури... Саме культура — всезагальний акцент, здатний об'єднати розум усіх людей в одну гармонію, до якої ми спрямовуємо космічне виховання».

В освітніх закладах, які використовують технологію М. Монтессорі, є спеціальна зона — «Космічне виховання», в якій зосереджено різноманітний розвивальний матеріал: глобуси, географічні карти, астрономічні календарі, за якими діти встановлюють час року, місяць, день тижня, число, день свого народження, візуально визначають відрізок прожитого року. Крім календарів, там є об'ємний і площинний макети Сонячної системи, карти зоряного неба. Макети допомагають дітям дізнатися, що планети відрізняються розміром і що кожна з них розташована на певній відстані від Сонця. Дитина Монтессорі-школи легко розміщує планети Сонячної системи на відповідні орбіти, позначаючи їх картками з написами. Попрацювавши з об'ємним макетом, на якому кожна планета має форму кулі, діти розпочинають роботу з площинними зображеннями планет. Сформовані на об'ємному макеті уявлення вони легко переносять на площинний макет Сонячної системи, а потім переходять до роботи із зоряними картами, самостійно складаючи карту зоряного неба. Після ознайомлення з глобусом діти працюють із площинними зображеннями материків на дерев'яних і паперових картах.

У Монтессорі-школах діти виготовляють хронологічну стрічку, на якій розмальовують різними кольорами 12 частин, кожна з яких відповідає важливому періоду життя на Землі. Заздалегідь скопійовані ілюстрації з книг, журналів вони розфарбовують, вирізають і наклеюють на відповідне місце на стрічці. У цьому

процесі діти наочно і хронологічно простежують складний і неперервний процес виникнення та розвитку життя на Землі. Багато матеріалів у розвивальному середовищі Монтессорі-закладів дають змогу дітям вільно працювати з ними без допомоги дорослих. Перебуваючи в особливому місці — лабораторії, в якій є матеріали з географії (діючі макети вулкана, річки, озера, острова, півострова та ін.), діти можуть спостерігати, як вивергається вулкан, переконатися, що розпечена лава піднімається з надр гори і стікає її схилами.

На експериментальному майданчику кожна дитина має свою рослину, яку вона садила, за якою доглядає і спостерігає. Використовуючи схеми, рисунки у щоденниках, діти фіксують результати своїх спостережень, що є основою їхньої майбутньої аналітичної діяльності та першим етапом планування.

І в лабораторії, і працюючи з іншими дидактичними матеріалами, у спілкуванні діти здійснюють багато відкриттів для себе. Це дає змогу педагогу відстежити рівень розвитку кожної дитини і вдосконалення її навичок соціальної поведінки.

Отже, дидактичні матеріали і посібники М. Монтессорі допомагають дітям через спостереження і самостійну діяльність відчути себе частиною природи, культури і людського суспільства, розвинути інтерес до пізнання світу, реалізувати свої знання на практиці. Вихованці Монтессорі-шкіл легко спілкуються з людьми і вільно долають конфліктні ситуації, уміють робити вибір і приймати рішення в різних життєвих ситуаціях. Освітня парадигма ХХІ ст. націлена на пошук такої системи освіти, яка вчила б людину жити й діяти відповідно до універсальних законів Природи і Космосу. Діяльність громадянина постіндустріальної цивілізації потрібно спрямувати на збереження життя. В цьому сенсі педагогічні ідеї М. Монтессорі набувають особливої актуальності. Вони мають увійти до активного арсеналу гуманізації навчально-виховних закладів як складова частина проблеми культивування у людині ноосферної свідомості.

Лекція № 3

Тема: Сенсорне виховання

План

1. Сутність сенсорного виховання.
2. Обладнання сенсорної зони.
3. Методичні рекомендації щодо роботи з дітьми в сенсорній зоні.

Мета: ознайомити студентів з особливостеями даної педагогічної технології в умовах сучасної української дошкільної освіти.

Методи: лекція-дискусія.

Дидактичне забезпечення навчання: презентація, опорні схеми.

Література основна

1. Дичківська І. Інноваційні педагогіні технології: нач. посібн. – К.: Академвидав, 2004. – С. 70 – 100, 170 – 190.

2. Дичківська І.М., Поніманська Т.І. М.Монтессорі: теорія і технологія. – Видавничий Дім “Слово”, 2009. – 304 с.

Література додаткова

1. Монтессори М. Мой метод (руководство по виспитанию) детей от 3 до 6 лат) / givelife.ucoz.ru›…rukovodstvo_k…metodu…montessori
2. Монтессори М. Разум ребенка (главы из книги) / germanenka.livejournal.com›395863.html
3. Чепіль М., Дудник Н. Педагогічні технології: навч. пос. – К.: Академвидав, 2012. – 222 с.
4. Якименко С.І. Педагогічні ідеї Софії Русової та Марії Монтессорі: порівняльний аналіз: монографія/ С.І.Якименко, Г.С.Міленіна. – К.: Видавничий дім Слово, 2015. – 296 с.

Обов'язковою умовою виокремлення та функціонування будь-якої науки є наявність у ній власного понятійно-категоріального апарату. У науці про сенсорне виховання дітей дошкільного віку важливими є розрізнення та володіння такими поняттями, як «сенсорний розвиток», «сенсорне виховання», «сенсорна культура». Кожне з цих понять має кілька визначень. Ось деякі з них. Сенсорна культура — це загальноприйняті суспільством уявлення про колір, форму та інші властивості предметів. Сенсорна культура дитини — це результат засвоєння нею сенсорної культури, створеної людством. Запроваджена в педагогіку завдяки роботам М. Монтессорі. Сенсорне виховання (лат. sensorium — орган чуття) — це система педагогічних впливів, спрямованих на формування способів чуттєвого пізнання, удосконалення відчуттів та сприймань. Сенсорне виховання — це розвиток сприйняття та виховання в дитини системного уявлення про зовнішні властивості предметів: їхні форму, колір, величину, розташування в просторі, запах, смак тощо. Сенсорне виховання — це цілеспрямований, спеціально зорганізований педагогічний процес, метою якого є формування в дітей уявлень про сенсорні еталони, їхні властивості та просторові відношення. Сенсорне виховання — це складова частина розумового й фізичного виховання дитини, спрямованого на розвиток її чуттів та сприймань (слухових, тактильних, зорових тощо). Сенсорне виховання — це процес, який будується як формування узагальнених способів обстеження сприйманих якостей, формування узагальнених і систематизованих знань (уявлень) про ці якості шляхом зіставлення їх із загальноприйнятими сенсорними еталонами.

Сенсорний розвиток дитини — це розвиток її почуттів і сприймань, формування уявлень про зовнішні властивості предметів: їхні форму, колір, розмір, розташування в просторі тощо. Сенсорний розвиток (від лат. sensus — відчуття) — це розвиток у дитини процесів сприйняття та уявлень про предмети і явища навколишнього світу, уявлень про зовнішні властивості предметів: їхні форму, колір, величину, розташування в просторі, а також запах, смак тощо. Сенсорний розвиток дитини — це розвиток сприйняття та формування уявлень про зовнішні властивості предметів: їхню форму, колір, розмір тощо. Сенсорний розвиток — це процес засвоєння соціального досвіду, оволодіння системою відповідних еталонів, тобто певних зразків якостей предметів, створених людством у ході суспільноісторичного розвитку. Сенсорні еталони — це уявлення про чуттєво сприймані властивості предметів, які склалися в ході історичного розвитку людства. Ці уявлення характеризуються узагальненістю, оскільки в них закріплені найбільш істотні якості. Сенсорні еталони — це загальноприйняті зразки зовнішніх властивостей предметів. Сенсорні еталони — це вироблені людством уявлення про основні властивості й відношення предметів та явищ навколишньої дійсності. Зміст сенсорного виховання: коло властивостей та якостей предметів і явищ, які має засвоїти дитина; він визначається різноманіттям як

особливостей навколишнього світу, так і видів діяльності. Мета сенсорного виховання: формування сенсорних здібностей дітей.

З кінця XX ст. у вітчизняній педагогіці спостерігається підвищений інтерес до проблем сенсорного виховання: проводяться науково-практичні конференції з питань усебічно розвиненої особистості дитини, узагальнюються психолого-педагогічні дослідження розвитку сенсорних здібностей та особистісних якостей на етапі дошкільного віку, вийшли у світ Закон «Про дошкільну освіту», Базовий коментар дошкільної освіти, Коментар до Базового компонента й, нарешті, Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», які розглядають проблеми розвитку та виховання дітей дошкільного віку, зокрема й їхнього сенсорного розвитку. Саме це й дозволяє створити певну систему сенсорного виховання. Зміни в соціальній та економічній сферах, переорієнтація в житті суспільства започатковують новий етап й у сфері дошкільного виховання. Водночас накопичений досвід досліджень та методичних рекомендацій значною мірою розпорошений. Постає потреба узагальнити досягнення науковців і практиків у ділянці сенсорного виховання, систематизувати рекомендації з удосконалення виховання дітей дошкільного віку, щоб визначити ефективні форми та методи їх застосування на практиці. У Базовому компоненті дошкільної освіти та Коментарі до Базового компонента підкреслено негативний вплив заміни реального кольорового, різноманітного світу на штучні моделі, на поняття віртуального ілюзорного світу. Саме тому так багато уваги приділяється сенсорному, чуттєвому розвитку дошкільника. Формування сенсорної компетентності дитини дошкільного віку проходить через усі сфери та змістові лінії як основа набуття реальних базових знань. Повніше напрямок цієї роботи розкритий у логіко-математичному розвитку дошкільника, де більш докладно розкривається зміст сенсорного розвитку дітей. Сенсорно компетентною дитиною слід уважати дитину, яка відповідає вимогам життя, має та вільно застосовує набуті сенсорні знання, проявляє своє Я при розв’язанні завдань, володіє різними способами пізнання світу й отримує задоволення від його пізнання. Питанню сенсорного розвитку досить велику увагу приділяє Програма розвитку, навчання та виховання дітей «Дитина в дошкільні роки», розроблена запорізькими науковцями. Сенсорний розвиток та формування чуттєвого досвіду в цій програмі виділено в окремий напрямок роботи за окремою віковою групою.

Зважаючи на це, перед педагогами постають такі завдання:

— сприяти розвитку пізнавальної активності дитини в різних сферах життєдіяльності;

— вчити засобів обстеження предметів, об’єктів, людей, порівнювати їх між собою;

— дати дітям знання про сенсорні еталони та вправляти дітей у їх використанні;

— вчити застосовувати отримані сенсорні знання в усіх сферах життєдіяльності.

У системі сенсорного виховання організація «педагогічного середовища», за словами М. Монтессорі, є передумовою реалізації дитиною можливостей власного розвитку через самостійну діяльність. Один із головних чинників цього середовища — дидактичний матеріал для вправ на розвиток сенсорних здібностей (сенсорні матеріали). Їхня мета полягає у вихованні та вдосконаленні чуттів: зору, слуху, смаку, нюху, тактильного, баричного й термічного чуттів. Чуттєве сприйняття вона вважала основою розумового й морального життя. Розроблені нею сенсорні матеріали вчать розрізняти форму, колір, якості різних предметів. Цей різноманітний, точно

виготовлений матеріал фіксує дитячу увагу на певній ізольованій властивості предмета, наприклад: — для об'єму — циліндри, куби й призми; — для довжини — палиці, поділені на дециметри; — для кольорів — шматочки шовку; — для шумів — циліндричні коробочки з різним умістом тощо. Монтессорі-матеріали дозволяють педагогу проводити роботу не на рівні традиційного вербального спілкування з дітьми, а спираючись на метод спостереження, який дає змогу простежити перебіг розвитку дитини, підготувати середовище, котре допоможе вести її від простого до складного, від конкретного до абстрактного, спрямувати й стимулювати дії малюка, його розвиток до відповідних сензетивних періодів. Робота зі спеціальними матеріалами в сенсорній зоні є важливим підготовчим етапом перед вступом дитини в ділянку математичного розвитку — попрацювавши із сенсорним матеріалом, навчившись логічно й точно мислити, малюк без жодних труднощів переводить у математичні терміни вже добре відомі йому поняття. У більшості матеріалів закладений принцип самокорекції: дитина сама бачить свої помилки, а не отримує негативну оцінку з боку дорослого. «Допоможи мені зробити це самому»,— ось принцип занять системи Монтессорі. Сенсорна культура дитини, за висновками М. Монтессорі,— це результат засвоєння нею сенсорної культури, створеної людством (загальноприйняті уявлення про колір, форму та інші властивості предметів).

М. Монтессорі вбачала в сенсорному вихованні неабиякі можливості для підготовки дитини до повноцінного життя в природному й соціальному середовищах. Формування повноцінної особистості, на її думку, неможливе без належного розвитку органів чуття, оскільки чуттєве сприймання є основою розумового та морального буття. Це означає, що розвинуті органи чуття є передумовою інтелекту й вихованості особистості. Саме тому система сенсорного виховання має бути спрямована на формування сенсорної культури — культури сприйняття зовнішнього світу. Дитина, яка оволоділа сенсорною культурою, не тільки звертатиме увагу, виокремлюватиме якості предметів і явищ навколишнього світу, а й самостійно набуватиме знань, відкриватиме свій внутрішній світ, що значно важливіше для неї, ніж готові повідомлення дорослих. Розвивальне середовище за педагогікою М. Монтессорі — за бажання педагогів та підтримки батьків — можна зорганізувати в будь-якій групі звичайного дошкільного закладу. Ми зорганізували таке середовище в групі для дітей 4-го року життя. Саме приміщення групи за розміром невелике, та нам усе-таки вдалося створити для дітей середовище на основі концепції педагогіки Монтессорі.

Лекція № 4

Тема: Зона навичок практичного життя

План

1. Умови організації зони практичного життя.
2. Вимоги до обладнання.
3. Організації роботи у зоні навичок практичного життя.

Мета: ознайомити студентів з особливостеями даної педагогічної технології в умовах сучасної української дошкільної освіти.

Методи: лекція-дискусія.

Дидактичне забезпечення навчання: презентація, опорні схеми.

Література основна

1. Дичківська І. Інноваційні педагогіні технології: нач. посібн. – К.: Академвидав, 2004. – С. 70 – 100, 170 – 190.
2. Дичківська І.М., Поніманська Т.І. М.Монтессорі: теорія і технологія. – Видавничий Дім “Слово”, 2009. – 304 с.

Література додаткова

1. Монтессори М. Мой метод (руководство по виспитанию) детей от 3 до 6 лат) / givelife.ucoz.ru›…rukovodstvo_k…metodu…montessori
2. Монтессори М. Разум ребенка (главы из книги) / germanenka.livejournal.com›395863.html
3. Чепіль М., Дудник Н. Педагогічні технології: навч. пос. – К.: Академвидав, 2012. – 222 с.
4. Якименко С.І. Педагогічні ідеї Софії Русової та Марії Монтессорі: порівняльний аналіз: монографія/ С.І.Якименко, Г.С.Міленіна. – К.: Видавничий дім Слово, 2015. – 296 с.

Кожному відомо, що навчити дитину самостійно їсти, вмиватися, одягатися – робота доволі складна, нудна і потребує набагато більшого терпіння, ніж погодувати, вмити та одягти дитину, не даючи їй можливості зробити це самостійно. Звісно, так простіше для батьків, але вкрай шкідливо для дитини, оскільки перешкоджає розвитку її життєдіяльності.

Для чого дитині потрібно освоїти навички практичного життя (НПЖ)? За допомогою вправ практичного життя ми забезпечуємо дітей роботою, яку вони виконують із задоволенням. Ця робота сприяє розвитку координації рухів, самооцінки і становленню дитини як особистості. Завдяки виконанню практичної діяльності дитина розуміє свою роль у суспільстві, цінність своєї роботи. Таким чином до дитини приходить усвідомлення того, що її робота важлива для інших і вона може змінювати оточуюче середовище за допомогою своєї роботи.

У своїй книзі «Допоможи мені зробити це самому» Марія Монтесорі писала: «В «Будинках дитини», де в розпорядженні дітей багато маленьких і простих предметів, які дозволяють їм працювати серйозно (накривати на стіл, подавати обід, мити миски і склянки), діти знаходять куточок щасливого життя; тут завдяки любові до предметів, майже священних для них, які вдома були для них під забороною, вони вдосконалюються, навчаються рухатись, не натикаючись на речі, переносити їх, не розбиваючи, їсти, не забруднюючись, мити руки, не обливаючи сукні». Все це ми спостерігаємо під час роботи дітей у нашому монтесорі середовищі. Вони зосереджено і натхненно виконують таку просту і нудну, на перший погляд, роботу для дорослої людини. Для дитини ж ця робота зовсім не нудна, вона цікава і захоплююча. Вони можуть нанизувати бусини з півгодини не відволікаючись на жодні зовнішні подразники. Або зосереджено прати білизну, протирати пил, уважно придивляючись, чи не залишилось десь бруду.

У зоні НПЖ дитині пропонуються такі вправи як пересипання ложкою, нанизування, переливання води, робота з прищепками, пінцетом, робота з різними рамками: із застібками, ґудзиками, кнопками, липучками; робота з тістом, дироколом, шиття голкою, прання, поливання квітів, протирання пилу, підмітання і миття підлоги, чищеня металу, відкривання замків, закручування/відкручування гайок, нарізання фруктів та овочів та багато іншого, що допоможе дитині відчути себе самостійною і незалежною.

Основними цілями робіт в зоні НПЖ є:

- розвиток самостійності дитини;
- розвиток впевненості у собі та самооцінки;
- розвиток аналізу та контролю власних рухів;
- формування навичок самообслуговування;
- концентрація уваги.

Найважливішим у практичній діяльності дити є те, про що говорила Марія Монтесорі: "Людина, яка власними силами виконує всі роботи, необхідні для зручностей і потреб життя, перемагає себе, тим самим примножуючи свої здібності і удосконалюючись як особистість. З юного покоління ми повинні створити сильних людей, а сильними людьми ми називаємо людей самостійних і вільних».

Вправи з розділу «Практичне Життя» звичайно першими пропонуються дитині, яка розпочинає навчання. Від оволодіння навичками, які відпрацьовуються в цій зоні, багато в чому залежить успіх дитини в інтелектуальній роботі. Працюючи зі справжнім побутовим приладдям, діти розвивають контроль та координацію рухів, відповідальність, незалежність, впевненість, звичку працювати самостійно, здібність впорядковано мислити, що досягається завдяки власному свідомому вибору діяльності. Діти дуже люблять працювати в цій зоні, оскільки тут все знайоме та походить з реального життя. Розділ Практичне життя є базовим в Монтессорі освіті. Він містить спеціально розроблені вправи, націлені на розвиток концентрації уваги та самостійності дитини. Ці навички необхідні для того, щоб не залежати від дорослих у щоденних побутових справах, самостійно піклуватися про навколишнє середовище та турбуватися про інших, що зміцнює впевненість дитини в собі. В цій зоні малюки навчаються мити посуд, користуватися кухонним приладдям, готувати прості страви, прибирати, чистити взуття, одягатися, сортувати, пересипати, переливати та змішувати.

Лекція № 5

Тема: Професія Монтессорі-педагога

План

1. Етапи підготовки педагога
2. Завдання Монтессорі-педагога.
3. Вимоги до професійної діяльності.

Мета: проаналізувати професійні вимоги до педагога, який може використовувати педагогіку М.Монтессорі; ознайомити студентів з гуманістичними нормами та стандартами поведінки Монтессорі-педагога у професійній взаємодії, з особливостями просвітницької роботи педагога з батьками вихованців за педагогікою М.Монтессорі

Методи: лекція-дискусія.

Дидактичне забезпечення навчання: презентація, опорні схеми.

Література основна

1. Дичківська І. Інноваційні педагогіні технології: нач. посібн. – К.: Академвидав, 2004. – С. 70 – 100, 170 – 190.

2. Дичківська І.М., Поніманська Т.І. М.Монтессорі: теорія і технологія. – Видавничий Дім “Слово”, 2009. – 304 с.

Література додаткова

1. Монтессори М. Мой метод (руководство по виспитанию) детей от 3 до 6 лат) / givelife.ucoz.ru›…rukovodstvo_k…metodu…montessori
2. Монтессори М. Разум ребенка (главы из книги) / germanenka.livejournal.com›395863.html
3. Чепіль М., Дудник Н. Педагогічні технології: навч. пос. – К.: Академвидав, 2012. – 222 с.
4. Якименко С.І. Педагогічні ідеї Софії Русової та Марії Монтессорі: порівняльний аналіз: монографія/ С.І.Якименко, Г.С.Міленіна. – К.: Видавничий дім Слово, 2015. – 296 с.

В умовах гуманізації освіти, широкому застосуванню ідей дитиноцентризму з метою забезпечення особистісно орієнтованого підходу в організації навчальновиховного процесу пріоритетного значення набувають молоді педагоги, які виховуються на засадах педагогіки співробітництва, партнерства. Реалізація цих завдань пов’язана із засвоєнням студентами педагогічних вишів великої педагогічної спадщини відомого італійського педагога М. Монтессорі. Не випадково головною метою Національної доктрини розвитку освіти в Україні у XXI столітті визначено «забезпечення можливостей самовдосконалення особистості, формування інтелектуального потенціалу як найвищої цінності нації», розвиток творчих здібностей студента. Реформування української педагогічної освіти ставить завдання не лише запровадження у навчально-виховний процес новітніх технологій, але й підготовки педагогів-фахівців, які володіють глибокими знаннями філософії освіти партнерства, на практиці вміють реалізовувати прогресивні педагогічні технології щодо виховання підростаючого покоління з такими якостями як самостійність, відповідальність, ініціативність, вміння взаємодіяти та співпрацювати в колективі. Такою цілісною технологією та випробуваними часом та континентами науково-практичним досвідом володіє Монтессорі-педагогіка. Увага до якої в нашій країні зростає, тому потребує підготовки не тільки теоретичної, а й практичного втілення в практику вишів. На сучасному етапі розвитку суспільства визнано провідну роль науки та освіти як рушія прогресивних змін, загального розвитку людського соціуму. А. Сахаров зазначав: «У XXI столітті роль у вирішенні глобальних проблем 135 належить освіті». Тому підготовка висококваліфікованих, науково грамотних, ініціативних, творчих педагогів, які володіють знаннями передової педагогічної науки стає нагальною потребою української освітньої громадськості. Сьогодення вимагає аналізу й інтерпретації педагогічної теорії і практики М. Монтессорі на принципах визнання самоцінності дитинства, пріоритетності розвитку особистості упродовж педагогічного процесу, створення й апробації інноваційних педагогічних технологій, розширенні її педагогічної технології відповідно до досягнень суспільного прогресу. Проблема педагогічної взаємодії як базової складової у формуванні професійності студентів педагогічних вишів, актуалізує необхідність зосередження уваги на дисципліні «Педагогіка Марії Монтессорі», яка передбачає теоретичне та практичне опанування студентами основ інноваційної педагогічної організації діяльності, і як окрема навчальна дисципліна займає важливе місце у структурно-логічній схемі підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Дошкільна освіта». Вивчення курсу є ознайомлення з педагогічною технологією М. Монтессорі,

застосування педагогіки М. Монтессорі відповідно до завдань сучасної української дошкільної освіти. Виокремлення і введення до навчального плану фахівців дошкільної освіти курсу «Педагогіка Марії Монтессорі» передбачає ознайомлення майбутніх вихователів з витоками становлення і розвитку інноваційної технології, аналіз основних педагогічних ідей, презентацію засобів, форм організації діяльності педагога в освітньому процесі, з'ясування напрацювань українських педагогів у реалізації і поширенні ідей М. Монтессорі у дошкільній освіті. Опанування навчальної дисципліни «Педагогіка Марії Монтессорі» сприятиме засвоєнню концептуальних засад педагогічної технології як одного з найкращих надбань у світовій практиці, формуванню у майбутнього вихователя власного педагогічного світогляду, практичних навичок у застосуванні основних засад педагогіки М. Монтессорі у сучасному дошкільному навчальному закладі України. Концептуальні засади становлення педагогіки Марії Монтессорі знайшли висвітлення в українській педагогічній літературі (дослідження І. Дичківської, Т. Поніманської «Монтессорі: теорія і технологія», О. Сторонської «Педагогічна спадщина М. Монтессорі у дослідженнях вітчизняних і зарубіжних вчених», М. Чепіль «Педагогіка Марії Монтессорі в Україні», С. Якименко «Педагогічні ідеї Софії Русової та Марії Монтессорі: порівняльний аналіз», Н. Каргапольцевої «Соціалізація і виховання особистості в Монтессорі-освіті», М. Якимової «Педагогіка Марії Монтессорі в сучасній системі підготовки і перепідготовки працівників дошкільної освіти», Н. Петрової «Педагогічна спадщина Ю. Фаусек як досвід реалізації системи М. Монтессорі у вітчизняній дошкільній педагогіці», А. Дорофєєва «Реалізація ідей педагогіки М. Монтессорі в дошкільних освітніх установах», Т. Куліш «Наталія Лубенець про погляди Ф. Фребеля та М. Монтессорі», Б. Жебровського «Українська освіта. Чому Марія Монтессорі?» та ін. Ідеї дитиноцентризму є основою багатьох педагогічних систем та наукових теорій різних часів. Теоретичне осмислення засад дитиноцентризму здійснили Д. Дьюї, Я. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Фребель, М. Монтессорі, С. Френе, Е. Кей, К. Ушинський, В. Сухомлинський, Я. Корчак, К. Роджерс, Л. Виготський, Д. Ельконін, П.Епстейн та ін. Д. Дьюї, помістивши дитину у центр педагогічної 136 системи, вказував на те, що вихованець – сонце, навколо якого має «обертатися» вся освіта; інтереси дитини стають провідними цінностями освіти й основою організації всіх освітніх процесів; виховання та навчання дитини виключають примус і натиск. Е. Кей у роботі «Століття дитини» зазначила, що мета освіти – не передача знань, а гармонійний розвиток дитини на основі її задатків і життєвого досвіду. П. Епстейн зазначає, що у дитячому закладі Монтессорі вчитель повинен створювати підготовлене середовище, у якому все буде саме так, як потрібно дитині певного віку. В українській педагогіці першу спробу цілісного вивчення дитини на засадах антропологічного принципу, намагаючись відкрити батькам і педагогам велике значення всебічного вивчення дитини, здійснив К. Ушинський. У вихованні все має виходити тільки з живого джерела людської особистості. Без особистого безпосереднього впливу педагога на дитини справжнє виховання, що змінює характер, неможливе. К. Ушинський з антропологічних позицій визначав залежність успіху інтегрування навчання і виховання від сили, здібностей та знань особистості вихователя. Основою досконалого процесу виховання, за його переконанням, є ідея гуманістичної парадигми виховання – ставлення до людини як до найвищої цінності, орієнтація на особистісну спрямованість, створення умов, які забезпечують її вільний саморозвиток, збереження своєї індивідуальності, входження в соціум та активну

життєву позицію соціальноціннісного спрямування. Саме тому педагог вибудовує парадигму предмета виховання як педагогічного завдання виховання: людина – її душа – діяльність, і називає цей ряд «повним визначенням мети педагогічної діяльності». К. Ушинський висловлює переконання, що основною метою виховання є людина, оскільки все у цьому світі (і держава, і народ, і людство) існує тільки для людини (розуміємо, дитини як об'єкта виховання); душа – домінуюча сутність людини порівняно з тілом, а провідною для душі є діяльність. У сучасній вітчизняній педагогіці ідеї дитиноцентризму відображені у працях Ш. Амонашвілі, І. Беха, Н. Гавриш, О. Запорожця, І. Зязюна, О. Квас, В. Лозової, Т. Михальчук, Т. Поніманської, Н. Прибильської та ін. В. Кремень підкреслює: «На перший план виступає принцип дитиноцентризму, але не у значенні уваги до дитини як такої, до дитини абстрактної, узагальненої, що часто проголошувалося і робилося у нас раніше, – а до конкретної дитини з її сутнісними характеристиками. Це важливо на всіх етапах освітньої діяльності: починаючи від дошкілля і закінчуючи університетом. Потрібно максимально наблизити освіту і виховання дітей до конкретної сутності кожного. Варто не формувати дитину під власні копії чи то батьком, чи то матір'ю, чи державою, чи кимось іншим, а розпізнати її єство і плекати особистість» [3, с. 2]. Дитиноцентризм у сучасному трактуванні цього терміна – це особистісно орієнтована модель виховання дитини, призначена для увиразнення перспектив її життєвого шляху та саморозвитку на засадах гуманізації реального буття дитини, посилення уваги до системи її цінностей та інтересів задля формування в неї основ життєвої компетентності. Тому головне завдання сьогодення – не вкласти в людину максимум знань, а навчити її оперативно отримувати інформацію, яка потрібна їй у кожній конкретній ситуації, виховати її з інноваційним типом мислення. Відповідно навчання та виховання слід максимально наблизити до здібностей і особливостей конкретної дитини. 137 Звернення у розв'язанні такого освітнього завдання вимагає від освітян глибокого вивчення системних освітніх технологій дитиноцентричного спрямування. І однією з найяскравіших та перевірених часом та педагогічними досвідом є педагогіка М. Монтессорі. Різновекторність освітньої діяльності М. Монтессорі (1870–1952) вражає. Вона відіграла визначальну роль у популяризації жіночого руху (фемінізму), багато практикувала як приватний лікар-психіатр, розробила технологію раннього розвитку дитини, систему розвивального дидактичного матеріалу, відкрила школи навчання для педагогів за власною системою, популяризувала ідеї миротворчості. За свою суспільну діяльність була удостоєна премій та нагород від урядів, університетів, наукових товариств багатьох країн світу, зокрема, була Почесним доктором Даремського університету (США), Почесним членом Наукового товариства Педагогічного інституту в Единбурзі (Шотландія), Почесним Доктором філософії Амстердамського університету. Її науковий доробок налічує близько 50 робіт, які були перекладені 24 мовами. Найвідоміші з них: «Педагогічна антропологія» (1905), «Будинок дитини» (1907), «Метод наукової педагогіки» (1909), «Самовиховання і самонавчання в початковій школі» (1922), «Виховання для нового світу» (1946), «Розвиток потенційних можливостей людини» (1948), «Всотуючий розум» (1949), «Формування людини» (1950) та ін. Тричі кандидатуру Марії Монтессорі висували для присудження Нобелівської Премії Миру (1949, 1950, 1951). Аналізуючи педагогічну систему М. Монтессорі, зазначимо, що історичний розвиток теорії вільного виховання супроводжувався утвердженням у педагогічній науці важливих гуманістичних цінностей та установок, а саме: – визнання дитини вищою цінністю

педагогічної діяльності; – спрямованість освіти й виховання на самоактуалізацію, розвиток і самореалізацію дитини у різних видах діяльності; – необхідність професійної підготовки вчителя-гуманіста; – трактування інтересів особистості, що розвивається, як пріоритетних освітніх цілей, що мають характер «самодостатньої самобутності»; – орієнтація на суб'єкт-суб'єктні стосунки між педагогом і вихованцями, засновані на взаємній повазі і щирій любові; – акцентування важливості розширення свободи суб'єкта, що розвивається, з урахуванням його прав і життєвих перспектив; –підкреслення активної ролі дитини в освітньому процесі, залучення до пізнавальної діяльності цілісної дитячої особистості з її духовними, інтелектуальними, вольовими та емоційними особливостями. Педагогічна система М. Монтессорі передбачала відмову від схоластичного навчання (утопічний ідеалізм), упровадження методики самостійної вільної діяльності дитини (прагматизм), створення спеціального розвивального середовища (експериментальна педагогіка). Філософія виховання М. Монтессорі заснована на власних спостереженнях за дітьми, гуманістичних традиціях Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, Ф. Фребеля, які визнавали особливу значущість уродженого потенціалу дитини, її здатності розвиватися в атмосфері свободи й любові. Своєрідність цієї педагогічної філософії полягає в тому, що дитинство є не просто періодом життя, а специфічним періодом життя людини і що дорослий залежить від дитини настільки, наскільки дитина залежить від нього. М. Монтессорі вірила у безмежні 138 можливості дитини, яка «вступає до світу, щоб відновити людство», вважала, що дитина володіє унікальною здатністю до самобудівництва. Аналізуючи цей феномен, педагог дійшла висновку: ще до народження дитина отримує духовний зародок – модель власного психічного розвитку, котрий як її вроджена психічна сутність виявляється лише у процесі розвитку. На підставі аналізу філософських, психологічних і педагогічних аспектів гуманістичної та педагогічної теорій М. Монтессорі обґрунтувала основоположні принципи своєї концепції: гуманістичної спрямованості мети; психологічної обґрунтованості ідей; розвитку особистості; соціалізації; свободи; індивідуального підходу; самостійності, самодіяльності та творчої активності; наочності; домінування дидактичної гри тощо. М. Монтессорі розробила цілісну систему, у якій педагогам висунула три важливі завдання: знання сезитивних (найсприятливіших) періодів розвитку дитини, підготовлене (дидактичне) середовище, вміння спостерігати (без зайвого втручання) за дитиною. Марія Монтессорі вірила, що кожна дитина, виховуючись у середовищі, де все організовано саме так «як потрібно», може стати другим Моцартом або Пікассо (П.Епстейн). Ідеї М. Монтессорі знайшли висвітлення у її працях «Дім дитини. Метод наукової педагогіки», «Керівництво до мого методу», «Самовиховання й самонавчання у початковій школі», «Всотуючий розум». Ідейним стрижнем Монтессорі-педагогіки, який визначає її суть та унікальність, є звернення дитини до педагога: «Допоможи мені зробити це самому». Педагог наголошувала на реалізації ідеї вільного вибору кожною дитиною виду діяльності та тривалості занять; застосуванні спеціально розробленого набору навчальних матеріалів; відсутності тестувань, оцінювання, похвали та покарання. Провідна ідея вчення М. Монтессорі полягає у необхідності створення педагогом предметно-просторового середовища, у якому дитина могла б найповніше розкрити свій внутрішній потенціал у процесі вільної самостійної діяльності. Це середовище має забезпечити розвиток кожної дитини за її індивідуальним темпом. Завдання педагога полягає насамперед у наданні дитині засобів для саморозвитку і розкритті правил їх використання. Такими засобами

є автодидактичні (самонавчальні) Монтесссорі-матеріали, з якими дитина працює, спочатку наслідуючи педагога, діючи за зразком, а потім – самостійно виконуючи різноманітні вправи. Свобода в класній кімнаті виражається через розвиток внутрішнього порядку. Свобода – це діяльність. Людина повинна ставати господарем своєї поведінки та виробляти саморегуляційну здатність. Обмеженням свободи може бути колективний інтерес, а формою вираження свободи є добре виховання. Педагоги та батьки повинні створювати засоби для праці, бо в протилежному випадку свобода дитини стає безпорадністю. Організація засобів для праці та вільний вибір її і є гармонією вільного розвитку. Розвиток дитини Монтессорі вбачає у формуванні в неї самостійності. Вихователі мають полегшувати дітям вступ на шлях самостійності – від фізичної до психічної: вчити ходити без сторонньої допомоги, підніматися сходинками та сходити ними вниз, самостійно одягатися і роздягатися, чітко висловлювати свої бажання, спонукати вихованців досягати своїх індивідуальних цілей. Монтессорі ставить за мету виробити дисципліну розумову і фізичну, з метою активної діяльності на добро людям, а не для пасивної і бездіяльності. У вихованні 139 Монтессорі розуміє свободу як створення умов, що найбільше сприяють розвитку всієї особистості. Дитина має бути цілком вільною у своїх спостереженнях і діяльності, не потрібно втомлювати нав'язаною діяльністю, яка їй на даному етапі розвитку нецікава. Також важливим є факт виховання слухняності у дитини. М. Монтессорі підкреслює, що насамперед дитина повинна стати господарем власних дій, розвинути волю. Без такої якості вона не буде здатною слухатися сторонніх настанов чи виконувати прохання. Часта помилка дорослих в тому, що дитину змушують до слухняності, ламаючи її волю. Необхідно пояснити власні вимоги, аргументувати, щоб дитина прийняла і зрозуміла вказівку чи просьбу. Воля – основа розвитку, а слухняність з'являється пізніше через усвідомлення необхідності. Внутрішня дисципліна сформується пізніше, коли дитина навчиться фіксувати побажання та висловлювання іншого у власній поведінці. Згодом діти вміють регулювати свою поведінку, працювати незалежно і пишаються собою у такій ролі (поводяться як дорослі). М. Монтессорі тлумачила поняття «освіта» як процес самонавчання особистості дитини, виходячи з власного внутрішнього потенціалу. Вихователь покликаний допомогти людському індивідууму з народження розвинути всі приховані задатки, досягти яснішого розуму, сильнішого характеру. М. Монтессорі писала: «Мій метод привів мене до відкриття невідомих раніше духовних особливостей дітей. Те, що вже було відкрито, стосується зовнішніх аспектів розвитку дитини. Здатність розуміти дітей, працювати для захисту їх прав – це і є моя мета. Дитина – людське створіння, яке працює, страждає, прагне розуміння і спілкування, – усе ще невідома нам. Це чиста сторінка в історії людства. Сторінка, яку хотілося би заповнити» [6, с. 18]. Дитина – суспільна за натурою, охоче ділиться з кожним своїми успіхами, відкриттями, перемогами, а тому девізом вихователя має стати: «Чекай і спостерігай!». Вона радила вихователям не втручатися грубо у процес розвитку дитини, тому що місія педагогів полягає в тому, щоб надати засоби для її розвитку і сприяти йому, максимально поважаючи вихованця. Дитина вчиться пристосовуватися до світу, пізнає його у тих аспектах, які цікаві у певний сенситивний період. Саме особлива чутливість допомагає увійти дитині в контакт із зовнішнім світом: «від перемоги до перемоги» в постійному ритмі, що дає дитині справжнє задоволення. Із завершенням дошкільного віку сенситивні періоди проходять і тоді можна спостерігати інтелектуальний поступ у мислительній діяльності дитини, яка носить довільний характер. Саме тому не

потрібне настановче втручання у процес розвитку дитини дорослого (тільки спостереження, індивідуальна презентація матеріалу), його похвала чи докори не діють, бо вихованець зосереджений на процесі роботи, вчасне надання дитині розвивальних засобів (дидактичного матеріалу) сприяють індивідуалізації дослідника, вихованню самостійного діяча, який процесом експериментів, спроб сприяє власному розвитку. Відповідно до методики М. Монтессорі допомога дорослого дитині має бути мінімальною. Усе, що дитина може зробити самостійно, вона має робити сама. Як наслідок – дитина швидше засвоює різні навички, набуває впевненості у власних силах, вчиться фіксувати увагу, контролювати свої дії, адекватно оцінювати себе, стає врівноваженою, рішучою. Завдання дорослого полягає в тому, щоб не робити замість дитини, а допомагати їй організовувати свою діяльність і розвивати свій потенціал. Для М. Монтессорі набуття дитиною незалежності – це основна ознака 140 дорослішання, а також головна мета її методу. Вона зазначала, що батьки, вважаючи дитину маленькою, часто поводяться з нею, як з лялькою: її одягають і роздягають, умивають, підсовують стілець, саджають, годують, тримають за руку, навіть якщо немає жодної небезпеки впасти. Дитині залишається поводитися як бездушній ляльці: бути нерухомою, поки над нею працюють руки дорослого. Обслуговуючи дитину, дорослі не розуміють, якої шкоди завдають їй: малюк утрачає бажання діяти самостійно, а відтак – навчатися. Монтессорівський педагог прискіпливо ставиться до свого зовнішнього вигляду: має бути акуратним, привабливим, приємно розмовляти; дбати про свою зовнішність, як це роблять драматичні актори перед виходом на сцену. Любов, повага, оптимізм, радість вихователя сприяють розвитку дитини, яка перебуває поруч з ним. Активність педагога має бути спрямована не на дитину, а на абсолютну повагу до її самостійності й вибору до її почуттів. Марія Монтессорі порівнює зусилля педагога з напруженою роботою астронома, що нерухомо сидить біля телескопа. Метод Монтессорі потребує постійної граничної напруги сил кожного педагога, розуміння ним психології дитини, вміння знайти індивідуальний підхід. Монтессорівський педагог нічого не робить за дитину, а допомагає досягти всього самостійно. Так дитина вчиться незалежності й уміння відповідати за свої дії. Вихователь багато спостерігає і досліджує. Педагог має створити таке розвивальне середовище, щоб кожна дитина, потрапивши до нього, поступово звільнялася від опіки дорослого та починала діяти самостійно, здобувала знання, послуговуючись тим, що її оточує. Педагог не втручається в роботу дітей, а створює умови для занять, спостерігає за дітьми у групі, добирає, змінює та поступово ускладнює компоненти розвивального середовища так, щоб вони відповідали інтересам дітей на кожному етапі розвитку. Тому будувати навчально-виховний процес М. Монтессорі пропонувала так, щоб сприяти не тільки інтелектуальному, а й психофізичному, моральному розвитку дитини. М. Монтессорі вкладала в зміст виховання не лише засвоєння знань, умінь, а й допомогу у психічному, емоційному, фізичному розвитку дитини із самого народження, підтримку та захист її духовного світу, підготовку дитини до життя. Поняття «виховання» Монтессорі використовує в широкому значенні, розуміючи під ним зовнішню спонуку до розвитку психічних та фізичних якостей людини. Саме спонуку, засновану на співпраці вихователя й вихованця, а не авторитарний тиск на дитину. Цінність людини не в тому, як її виховали і навчили вчителі, а в тому, як вона була налаштована на сприйняття спонуки, впливу, дії ззовні. Рецепт простий – це сприяння самовихованню дитини як передумови психічного розвитку, природне прагнення дітей до пізнання світу й себе, вільний вибір діяльності,

який викликає захоплення, відсутність будь-якого примусу, регламентації, часових обмежень, пошук нового й радість відкриття, добровільність, різноманітність діяльності, врахування сенситивних періодів розвитку у створенні розвивального середовища [9, с. 83]. Вільне виховання базується на волі дитини. Воно має допомагати дитині «здобути» собі цю волю, тобто зменшити тягар соціальних кайданів, що обмежують діяльність вихованця. Активна дисципліна – це важливий виховний принцип, далекий від вимоги абсолютної нерухомості дитини на уроці. Для реалізації його вихователь має володіти спеціальною технікою. Дисципліна у 141 свободі – провідний принцип системи Монтессорі. Якщо дисципліна дитини базується на свободі, вона має бути передовсім активною. Людину вважають дисциплінованою, коли вона вміє володіти і вільно керувати собою, дотримується життєвих правил. Свобода кожного закінчується там, де починається простір іншого, бо останній також претендує на повагу його свободи. Міра свободи дії не повинна обмежувати діяльність інших. І ця міра формується дитиною самостійно з розумінням ситуації взаємодії в одному просторі. Вона приймається як правило життя. М. Монтессорі закликала педагогів до набуття високорівневої професійної освіти озброєння методом спостереження, розвитку в них інтересу до особистості дитини, прагнення збагнути мотиви її вчинків, полегшити їй вільний вибір добра. Одним із важливих принципів успішного процесу навчання, на думку М. Монтессорі, є діяльнісний, оскільки людина розвиває, творить себе, працюючи. Діти зацікавлені власне процесом роботи; дорослі працюють заради досягнення кінцевого результату, і дуже часто дитині не потрібна допомога в її роботі: вона хоче виконати її сама. Особливо помітним це стає після вправ на максимальну зосередженість і тих, які діти самі обрали для роботи. Вихованці стають спокійними, задоволеними, зникає настороженість, пасивність і байдужість. Метод Монтессорі потребував нового педагога. Перший крок, який має зробити майбутній виховник, – це підготувати себе: розвинути уяву, навчитися постійно шукати «відсутню» дитину, вірити, що вона реалізує себе в роботі, звільнити себе від упередженості щодо «рівнів» і «типів», за якими прийнято розподіляти дітей, розвивати духовний світ вихованців, спонукати їх виявити свою справжню сутність, а також знайти діяльність, яка їх зацікавить. Традиційний «класичний» учитель не може «розвинутись» у Монтессорівчителя: його слід створити заново, уникаючи педагогічних забобонів. Діти не можуть похитнути віру вчителя, який бачить дитину в іншому, духовному полі, і впевнено шукає самопрояву її інтересів, викликаних пізнавальною діяльністю. Учитель чекає, коли в дітей з’явиться зосередження. Для цього педагог має докласти максимум зусиль, і його діяльність буде послідовною і поетапною, як у духовному сходженні. У кожній із праць М. Монтессорі («Всотуючий розум», «Виховання для Нового світу», «Самовиховання і самонавчання в початковій школі») підготовці педагога присвячено окремий розділ, а загалом вона включає три етапи. І. Учитель стає опікуном і охоронцем довкілля. Знаючи, що воно виховує, педагог, зосереджується на його можливостях розв’язати проблеми важкої дитини. У навколишньому середовищі є те, що притягує, поляризує волю дитини. Перший обов’язок вчителя – спостереження за довкіллям. Вплив його опосередкований, але за його відсутності не буде й ефективного розвитку: фізичного, інтелектуального, духовного. ІІ. Учитель працює з дітьми, які все ще недисципліновані, з тими ж хаотичними думками, які потрібно навчити концентруватися на певній роботі. Учитель має захоплювати дітей; аби привернути їх увагу, слід використати будьякий прийом. Учитель, втручання якого не було успішним, може змінити дії на свій розсуд,

але головне – не бути бездіяльним. Дітей, які продовжують заважати іншим, необхідно призупинити, блокувати їх деструктивну діяльність. 142 III. У дітей виникає інтерес до чогось упродовж якихось практичних дій. Учитель «відходить на другий план» і не втручається за жодних умов. Найчастіше помилки робляться в цей момент (наприклад, схвалення, заохочення дитини, яка до цього часу була вередливою, але нарешті зосередилася на якійсь роботі. Такого схвалення достатньо, щоб завдати шкоди: у дитини зникає бажання до роботи на тиждень. Коли вихованець відчуває труднощі, вчителеві не слід показувати йому, як їх подолати, інакше дитина втратить інтерес, бо виявиться, що подолання труднощів – не її завдання. Як тільки дитина зосереджується, учителеві не потрібно звертати на неї уваги, ніби вона не існує. Принаймні, остання не повинна здогадуватися про увагу вчителя. Обов'язок учителя – лише пропонувати новий матеріал, коли вичерпаються можливості попереднього. У дитини, яка виконала роботу, що вимагає зосередження, може з'явитися бажання показати її вчителеві й одержати схвалення. У такому разі вчителеві слід похвалити охоче і щиро: «Як чудово!», радіючи досягненням дитини разом з нею. М. Монтессорі підкреслювала, що упродовж підготовки педагога необхідно виховати в нього інтерес до людини, вміння бачити у кожній дитині неповторну та унікальну особистість, спостерігати за її розвитком, навчити створювати розвивальне середовище і підтримувати зв'язок між ним та дитиною, бути привабливим зовні, цікавим для вихованців, життєво важливою частиною світу дитини. Педагогові також необхідно залучити до співпраці батьків, оскільки дитина є членом сім'ї, а не ізольованою особистістю. Усе це необхідне педагогові для того, щоб сприяти дитині в саморозвитку. Здатність «вникати в секрет дитинства», знати, любити дитину і вміти служити їй «згідно із законами вищої справедливості», на думку М. Монтессорі, є головною місією педагога. М. Монтессорі вважала істинним проявом професіоналізму педагога володіння мистецтвом спостереження. Вчитель має не говорити, а вчитися бути мовчазним, не наставляти, а спостерігати, не демонструвати горду зверхність людини, що багато знає і бажає бути бездоганною, а проявляти смирення. Розробивши власну методику навчання та виховання на основі методу спостережень за дітьми, вона зазначила, що спостереження за поведінкою й діяльністю дітей, їх взаєминами у вільній атмосфері дає змогу розкрити секрети людського суспільства, пізнати і зрозуміти справжню суть дитини. Для того, щоб спостереження було ефективним, М. Монтессорі рекомендувала проводити його систематично. Відповідно до її філософії, педагог має навчати дітей не стільки словами, скільки власним прикладом. Тому його завдання – дисциплінувати дітей для діяльності, для праці, для добра, а не задля пасивності та слухняності. Потрібне внутрішнє переродження педагога, щира віра у справедливість тих принципів, якими Монтессорі-педагог пропонує керуватися в роботі з дітьми: не втручатися в роботу дітей без дозволу; не давати оцінки дітей за результати їхньої діяльності; виправляти помилки; навчати дітей адекватно оцінювати свою діяльність. Одним із важливих завдань учителя є створення відповідного середовища виховного простору, де слід бути уважним спостерігачем за природним розвитком дітей. Необхідно допомагати дитині зорієнтуватися у предметному середовищі; навчати правильно користуватися предметами, матеріалами; надавати свободу у виборі і виконанні роботи, тобто залучати до активного життя в даному середовищі; спрямовувати діяльність дітей на збереження речей, наявних у ньому; дотримуватися одного стилю, національного колориту країни, в 143 якій живе дитина. Уміючи помічати, у яких умовах діти можуть вільно виражати себе, проявляти свої

потреби та почуття, вчитель може підготувати «виховний простір», який відповідатиме потребам розвитку дітей та сприятиме зовнішньому прояву природного характеру. Підготовка середовища, у якому б діти відчували себе комфортно, безпечно й поступово набували незалежності від дорослих, є основним завданням учителя в Монтессорі-класі. Педагог навчає дітей бути автономними, самостійними, незалежними у своїх діях, організовує діяльність учнів за правилами, які є обов'язковими для всіх, надає всьому, що відбувається в класі, позитивного акценту. Учителеві важливо відійти на «задній план», пробуджувати інтерес учнів, надавати їм допомогу і ніколи не заважати. Педагог відгукується, передовсім, на головне прохання дитини – «Допоможи мені зробити це самому!». Дидактичний матеріал повинен бути у достатній кількості, відповідати вікові та мати різноманітність пізнавального застосування, розміщуватися у сталій послідовності, бути доступним дитині, презентованим за потреби у використанні. М. Монтессорі хотіла бачити такого вчителя, який створює середовище, де дитина, діючи спонтанно, прагне стимулу, який відповідатиме її потребам. «Потрібно бути дуже обережним, коли хвалите дитину, бо тоді треба похвалити всіх: учитель має бути справедливим. Без сторонньої допомоги діти можуть створити свідоме суспільство. Для нас дорослих, необхідні в'язниці, поліція, солдати, зброя. А діти розв'язують свої проблеми мирно; вони показують нам, що свобода і дисципліна – два боки однієї медалі, усвідомлена свобода передбачає дисципліну»1. Свобода й особистий досвід – дві підвалини педагогіки Монтессорі, що органічно поєднуються із середовищем, де панує строгий порядок2. М. Монтессорі вважала, що вчитель має володіти духовними якостями, тому що «…він працює з людиною, високодуховним творінням, яка стає об'єктом її спостережень». Коли педагог відчує палкий інтерес до духовних проявів дитини, і глибока радість, і ненаситне прагнення спостерігати за дітьми, тоді він почне посправжньому набувати фахової майстерності3. У розробці проблеми самовиховання та самонавчання визначені загальні стратегічні напрями і конкретні методичні шляхи реалізації цих принципів у безпосередній педагогічній роботі. М. Монтессорі розкрила підходи до розуміння основних закономірностей психічного розвитку дітей, використання розвивальних можливостей їхньої самостійної діяльності, що не втратили свого значення і в наш час4. Головна мета школи, на думку М. Монтессорі, полягає в тому, щоб постачати «харчі» для природного процесу саморозвитку дитини, створювати довкілля, яке сприяє цьому, а основні завдання для реалізації місії педагог вбачала в тому, щоб навчити дітей якомога раніше здійснювати свій вибір; користуватися наданими свободою і довірою; створювати і підтримувати навколо себе порядок; з раннього дитинства шанувати закон; терпляче і шанобливо ставитися до всіх оточуючих; розвивати почуття любові й поваги до самої себе; тренувати волю в ранньому дитинстві, щоб виробити цивілізовану поведінку в будь-якій ситуації; самостійно планувати свою діяльність і досягати наміченого 5. Вимоги до педагога є важливим компонентом педагогіки Марія Монтессорі, яка ґрунтується на рівноцінності педагога і дитини у навчально-виховному процесі. Метод Монтессорі передбачає активну діяльність педагога при розгляді дидактичного матеріалу, його кількості, порядку, методики подання. Уся діяльність педагога передбачає його активну підготовку і керівництво. А наступна т. зв. видима «бездіяльність» – ознака педагогічного успіху, що забезпечує успішне виконання завдання. М. Монтессорі радила вихователям не втручатися в життя дитини, тому що місія педагогів полягає в тому, щоб забезпечити засоби для особистісного розвитку і чекати результатів із

максимальною повагою до дитини, на яку здатні. Кожній дитині необхідно мати власну шухлядку, де зберігається її творчий доробок за час виховання: аплікації, вироби, а також фото з успішними подіями під час занять. Вони відрізняються від презентації предметних виробів у дитячому садочку, який працює за традиційною системою, тим, що мають персоніфікований характер. В однієї дитини багато виробів із кольорового паперу, в іншої – з ниток, тканини, ще в іншої – фото про самостійно складену рожеву вежу (яку дитина може збирати протягом тривалого часу непослідовно). Такі вироби згодом передаються батькам для родинної колекції здобутків дитини, стають основою сучасного особистого потрфоліо. Педагогічна технологія звернена на розвиток дитини як індивіда, котрий у дошкільний період розвитку має особливості світосприйняття через органи чуття, граничне накопичення досвіду пізнання навколишнього, володіє природною потребою у самопрезентації. У роботі «Педагогічна антропологія» М. Монтессорі зазначала: «Задля знаходження розумних природних методів виховання необхідно проводити точні й раціональні спостереження за людиною як особистістю, особливо в період до 7 років, оскільки це вік, коли закладаються основи виховання і культури» [6, с. 113]. Звертаючи увагу на особливості дитячого світосприйняття та потреби дорослих, треба більш уважно ставитися до дитячого способу пізнавати, відчувати, освоювати культурні надбання людства, творити нове і бути почутими. М. Монтессорі писала: «Справжня творча енергія дитини, її динамічна сила залишалися непоміченими тисячу років. Так само, як первісна людина ходила по землі й обробляла її, не підозрюючи про величезні багатства, сховані в її надрах, так і сучасні люди роблять успіхи в цивілізованому житті, не помічаючи скарбів, які приховані в духовному світі дитинства. Роботі педагога притаманний спеціальний психологічний сенс, який дає змогу розвиватися маленькій дитині». Таким же чином маємо поводитися й ми, коли душа дитини починає розвиватися. Господар, якому служить учитель, – душа дитини; коли вона починає виявляти свої потреби, учитель поспішає реагувати на них. Гуманізація сучасної української освіти, актуальність особистісно орієнтованої, компетентнісної моделі навчання і виховання, що передбачає суб’єкт-суб’єктні відносини педагога й вихованця, сприяють переосмисленню творчої спадщини педагогів-реформаторів на основі принципів: природовідповідності, відмови від авторитаризму у вихованні, прийняття вихованця як суб’єкта власного розвитку. Методика М. Монтессорі передбачає переосмислення традиційних принципів педагогічної діяльності, бо виходить із рівноцінності особистостей педагога і дитини у процесі виховання й навчання – педагогіки партнерства. Сутність педагогічної теорії М. Монтессорі складають три складові: виховання має бути вільним; індивідуальним; має спиратися на дані педагогічних спостережень за дітьми. Техніка Монтессорівського методу випливає з природного фізіологічного і психічного розвитку дитини й спрямована на зміцнення її м’язів, удосконалення відчуттів, природних потреб у комунікації та самопрезентації. Ці завдання розв’язуються шляхом створення сприятливих для життя умов і використання спеціально розроблених дидактичних матеріалів.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра дошкільної освіти

КОМПЛЕКС КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ (ККР) ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАЛИШКОВИХ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ, ЗАВДАНЬ ДЛЯ ЗМІСТОВНО-МОДУЛЬНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:
Старший викладач Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2019 р.

Миколаїв 2019-2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра дошкільної освіти

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ І ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:
Старший викладач Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2019 р.

Миколаїв 2019-2020

Підготовка теоретичних питань до практичних занять передбачає опрацювання питань теми практичного заняття. Ці питання могли як розглядати під час лекції, так і виноситися на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки.

1) Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути усі питання, зазначені у плані практичного заняття).
2) Візьміть у бібліотеці університету (читальному залі або на кафедрі) джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття. При підборі літератури Ви можете користуватися бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
3) Визначте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання практичного заняття.
4) Прочитайте ці розділи.
5) Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.
6) Визначте основні поняття, які Ви повинні засвоїти.
7) Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов'язаний з іншими питаннями теми.
8) Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки по прочитаному матеріалу.
9) Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які Ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями Ви можете звернутися на консультації до викладача.
10) Перевірте, як Ви засвоїли опрацьоване питання. Ви можете це зробити, відповівши на тестові питання до теми або розв'язавши практичні завдання.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра дошкільної освіти

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ І ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАЛІКІВ З ДИСЦИПЛІНИ ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:
Старший викладач Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2019 р.

Миколаїв 2019-2020

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТА САМОПЕРЕВІКИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра дошкільної освіти

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА РОЗРОБКИ ВИКЛАДАЧА З ДИСЦИПЛІНИ ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:
Старший викладач Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2019 р.

Миколаїв 2019-2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра дошкільної освіти

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ САМОСТІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:
Старший викладач Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2019 р.

Миколаїв 2019-2020

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів в умовах кредитно-трансферної системи організації навчального процесу спрямована на розвиток особистості майбутнього фахівця, формування його як творця, здатного не лише самостійно здобувати знання, а й реалізувати їх відповідно до практичних вимог сьогодення. Самостійна робота студентів – це діяльність, яка полягає в самостійному визначенні мети, завдань, засобів їх досягнення на основі пізнавальних потреб та інтересів; виборі власного пізнавального шляху, спрямованого на створення творчого освітнього продукту; аналізі результату.

Самостійну роботу можна проводити з метою поточного та періодичного контролю. При поточній перевірці самостійні роботи невеликі за об'ємом, містять завдання в основному по темі навчального заняття. Перевірка у цьому випадку тісно пов'язана з процесом навчання на даному занятті, підлегла йому. При періодичному контролі самостійна робота більша за об'ємом і часом її виконання. Широкого застосування набули самостійні роботи з дидактичним матеріалом, які дають можливість враховувати індивідуальні особливості кожного студента. Диктанти (предметні та технічні) застосовують для поточного контролю. З їх допомогою можна підготувати студентів до засвоєння та застосування нового матеріалу, до формування умінь та навичок, провести узагальнення вивченого, перевірити самостійність виконання домашнього завдання. Для диктантів підбирають питання. Які не потребують тривалого обміркування, на які можна дуже коротко записати відповідь. Реферати доцільні для повторення та узагальнення навчального матеріалу. Вони не тільки дають можливість систематизувати знання студентів, перевірити уміння розкрити тему, але і відіграють особливу роль у формуванні світогляду. В процесі підготовки рефератів студент мобілізує і активізує свої знання, набуває самостійно нові, необхідні для розкриття теми, співставляє їх з боку зі своїм життєвим досвідом, чітко виясняє свою життєву позицію. При перевірці цих робіт викладач звертає увагу на відповідність роботи темі, повноту розкриття теми, послідовність викладення, самостійність суджень. Наряду з аудиторними письмовими роботами використовують і домашні контрольні роботи, над якими студенти працюють декілька днів (10-15), оскільки за змістом вони охоплюють значний розділ навчальної програми. Виконання їх вимагає належної самостійної роботи з книгою та іншими матеріалами.

Індивідуальна робота студентів є формою організації навчального процесу, яка передбачає створення умов для якнайповнішої реалізації творчих можливостей студентів через індивідуально-спрямований розвиток їхніх здібностей, науково-дослідну роботу і творчу діяльність.

Важливою формою організації навчання є **індивідуальні завдання.** Вони мають на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Самостійна робота з курсу «Дитяча література» може охоплювати такі **види індивідуальних завдань**:

- опрацювання лекційного матеріалу, рекомендованих підручників, довідкової літератури у процесі підготовки до практичних занять;
- вивчення окремих тем (питань), передбачених для самостійного опрацювання;

- анотування наукових джерел;
- систематичне ознайомлення із новинками, методичними виданнями;
- ведення тлумачного словника;
- написання рефератів;
- виконання творчо-пошукових завдань;
- написання тез до факультетського збірника наукових праць студентів «Українське дошкілля»;
- пошук інформації в системі Інтернет;
- складання тестів за змістом лекції;
- складання кросвордів за змістом лекції;
- складання комп'ютерної презентації за матеріалом лекцій за весь курс

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ТВОРЧО-ПОШУКОВИХ ЗАВДАНЬ ТА РЕФЕРАТІВ

Даний вид роботи розподіляється між студентами на першій зустрічі з даного курсу самостійно з тим розрахунком, щоб на одного студента припала одна тема. Студент виконує це завдання протягом усього терміну викладання курсу. Дана робота повинна містити в собі такі складові:

- титульний аркуш, на якому студент позначає повну назву навчального закладу, в якому він навчається; дисципліну, з якої зроблено завдання; тему творчо-пошукової роботи; прізвище, ім'я, по-батькові та групу студента, який виконував роботу; прізвище, ім'я, по-батькові викладача, який має перевірити дану творчо-пошукову роботу;
- вступ, в якому студент описує актуальність теми, об'єкт, предмет, мету та завдання творчо-пошукової роботи;
- основна частина, в якій студент описує зміст роботи, робить аналіз використаної літератури і описує власні думки щодо вирішення проблеми, яку він обрав;
- висновки, які студент пише самостійно, спираючись на основну частину роботи та відповідно до завдань роботи;
- список використаної літератури, який повинен містити не менше 5 джерел літератури, окрім навчально-методичних рекомендацій, посібників та підручників.

Вся робота оформлюється студентом наступним чином: 14 шрифт, 1,5 інтервал, Times New Roman, дотримуючись полів: верхнє, ліве, нижнє – 2 см, праве – 1,5 см, абзац – 1,25 см, обсягом до 10 сторінок.

ТЕМИ ТВОРЧО-ПОШУКОВИХ ЗАВДАНЬ

1. Опрацювання теоретичного матеріалу:

1.1.Ознайомлення із вітчизняним та зарубіжним досвідом використання педагогіки М.Монтессорі

1. 2. Підготовка індивідуального завдання: написання реферату у змісті якого є характеристика та презентація основних ідей педагогіки М.Монтессорі.

1. Опрацювання теоретичного матеріалу:

1.1. Готовність педагога до роботи за технологією М.Монтессорі

2. Підготовка індивідуального завдання: схема-порівняння Монтессорі-педагога та традиційно педагога для проведення диспуту на тему “Моя позиція щодо впровадження педагогіки М.Монтессорі в українську освіту”

1. Опрацювання теоретичного матеріалу:

1.1. Особливості організації розвивального середовища за теорією М.Монтессорі

2. Підготовка індивідуального завдання: складіть план-проект заняття із застосуванням технології М.Монтессорі в освітній діяльності вихователя з дошкільниками.

Виготовлення роздаткового матеріалу за зразком дидактичного монтессорі-матеріалу

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра дошкільної освіти

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ЩОДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ДЛЯ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:
Старший викладач Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2019 р.

Миколаїв 2019-2020

Контрольні заходи, які проводяться в університеті, визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти і забезпечують своєчасне коригування навчального процесу.

Використовуються такі види контролю: вхідний (нульовий); поточний; підсумковий (різновидом якого є семестровий та підсумкова атестація).

Вхідний (нульовий) контроль – це діагностика рівня знань студента, що застосовується як передумова успішної організації вивчення навчальної дисципліни. Вибір та проведення цього виду контролю є прерогативою кафедри. Вхідний контроль, як правило, проводиться у письмовій формі. Викладач, який викладає споріднену навчальну дисципліну, розробляє відповідний методичний супровід для проведення вхідного контролю, проводить контрольний замір, оцінює виконані результати та доводить до відома кафедри.

Поточний контроль – це контроль, який здійснюється у процесі вивчення навчальної дисципліни з метою виявлення ступеня розуміння студентом засвоєного навчального матеріалу та вміння застосовувати його у практичній роботі.

Поточний контроль, як правило, здійснюється на семінарських, практичних та лабораторних заняттях. За його організацію, методичне забезпечення та ефективність проведення відповідає викладач.

Одержані результати поточного контролю використовуються викладачем для коригування методів і засобів навчання студентів, організації їх самостійної роботи та при підсумковому контролі й оцінюванні знань студентів.

Види поточного контролю: усний, письмовий (різновидом є тестовий).

Форми поточного контролю: фронтальне та індивідуальне опитування, проведення термінологічних диктантів, розв’язання письмових завдань, практичних ситуацій тощо.

Семестровий контроль – це вид підсумкового контролю, який виявляє рівень засвоєння студентом навчальної дисципліни або її окремої логічної завершеної частини з урахуванням результатів поточного контролю.

Форми семестрового контролю: залік та іспит – визначаються робочим навчальним планом фахової підготовки та зазначаються у програмі навчальної дисципліни.

Залік як форма підсумкового контролю проводиться за результатами виконаних студентом завдань, визначених програмою навчальної дисципліни під час її засвоєння, програмою виробничої практики, курсової роботи, проекту тощо.

Результати складання заліків оцінюються за 100-бальною шкалою університету та ЄКТС й фіксуються у відомості обліку успішності, заліковій книжці (індивідуальному навчальному плані студента). Наявність у студента залікової книжки (індивідуального плану студента

Самоконтроль призначений для самооцінки студентами якості засвоєння навчального матеріалу з дисципліни **«Педагогічна технологія Марії Монтессорі»** (змістового модуля, теми (навчального елементу). З цією метою передбачаються питання для самоконтролю.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра дошкільної освіти

ІНШІ МАТЕРІАЛИ З ДИСЦИПЛІНИ
ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Автори:
Старший викладач Кардаш І.М.

Затверджено на засіданні кафедри від «27» серпня 2019 р.

Миколаїв 2019-2020